

TAG DES OFFENEN DENKMALS

DZIEŃ OTWARTYCH
ZABYTKÓW

11.09.2022 GÖRLITZ

Stadt Görlitz

Bundesweit koordiniert durch die

DEUTSCHE STIFTUNG
DENKMALSCHUTZ

Stadt Görlitz

Impressum:

Stadtverwaltung Görlitz
Untermarkt 6-8
02826 Görlitz
www.goerlitz.de

Satz und Layout: Stadtverwaltung Görlitz
Bildnachweise: Stadtverwaltung Görlitz, SG Denkmalschutz, Görlitzer Kulturservicegesellschaft mbH

Erscheinungsdatum: August 2022
Auflage: 2.000 Stück

KULTURSPUR.
EIN FALL FÜR DEN
DENKMALSCHUTZ

*ŚLAD KULTURY.
SPRAWA DLA
OCHRONY ZABYTKÓW*

TAG DES OFFENEN
DENKMALS
DZIEŃ OTWARTYCH ZABYTKÓW

GÖRLITZ
2022

Liebe Besucherinnen und Besucher,

der Tag des offenen Denkmals findet bereits zum 30. Mal statt und ist für unsere Stadt mit ihrem architektonischen Reichtum zu einem der jährlichen kulturellen Höhepunkte geworden. Viele verschiedene Aspekte bewegen die Organisatoren und Gäste des Denkmaltages. Dazu gehören beispielsweise die Auseinandersetzung mit der Baugeschichte, aber auch das Sammeln von Erkenntnissen, wie man mit der Sanierung von Denkmalen umgehen kann, wie sich Denkmale verändert haben, welche Entdeckungen dabei zu Tage getreten sind.

Dabei ist es immer deutlicher zu beobachten, dass sich ein spezieller Denkmaltourismus entwickelt hat. Besucherinnen und Besucher wählen gezielt an diesem Tag eine Stadt aus und erkunden diese.

Zur Attraktivität dieses Tages trägt zudem in Görlitz seit Jahren auch das Begleitprogramm „Patrimonium Gorlicense“ auf dem Untermarkt bei. Dabei können Sie Handwerkerinnen und Handwerkern bei der Arbeit zuschauen und dabei allerlei Wissenswertes erfahren.

In diesem Programmheft können sich die Gäste wieder über die Gebäude sowie die Veranstaltungen informieren. Ich bedanke mich in diesem Zusammenhang vor allem bei den Denkmaleigentümerinnen und Denkmaleigentümern. Sie tragen maßgeblich dazu bei, dass der Tag des offenen Denkmals ein Erfolg ist. Ihre Bereitschaft, die Denkmale zu öffnen, an dem Tag zu betreuen und den Besucherinnen und Besuchern Rede und Antwort zu stehen, ist die eigentliche Grundlage des Gelingens.

Auch dieses Jahr freuen sich die Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter der Denkmalschutzbehörde der Stadt Görlitz auf die Gäste zum Tag des offenen Denkmals. Er steht unter dem speziellen Motto „KulturSpur. Ein Fall für den Denkmalschutz“. Ich wünsche Ihnen einen angenehmen Tag in unserer wunderschönen Stadt.

Herzliche Grüße

Octavian Ursu

Oberbürgermeister der Stadt Görlitz

Drodzy zwiedzający,

już po raz trzydziesty odbywa się Dzień Otwartych Zabytków, który stał się jednym z corocznych głównych wydarzeń kulturalnych w naszym mieście bogatym w zabytki architektury. Goście Dnia Otwartych Zabytków mogą zapoznać się z wieloma aspektami. Jest to na przykład poznawanie historii architektury, ale także pozyskiwanie wiedzy o renowacji zabytków, zmianach, jakich doznały i odkryciach, jakich przy tym dokonano. Coraz wyraźniej widać, jak rozwija się specjalna turystyka zabytkowa. Turyści wybierają w tym dniu konkretne miasto, by je zwiedzić.

Dodatkową atrakcją Dnia Otwartych Zabytków w Görlitz jest od lat „Patrimonium Gorlicense” na Dolnym Rynku jako program towarzyszący. Tu prezentują się rzemieślnicy wykonujący dawne zawody i rzemiosło artystyczne.

W naszej broszurze z programem znajdą Państwo opisy i informacje o budynkach oraz wydarzeniach.

W tym miejscu chciałbym podziękować przede wszystkim właścicielom zabytkowych budynków za ich gotowość do udostępnienia zwiedzającym swoich obiektów, gościnność i udzielanie informacji oraz otwartość na pytania osób zwiedzających.

Jest to bowiem podstawa powodzenia tego wydarzenia. W ten sposób przyczyniają się Państwo do sukcesu Dnia Otwartych Zabytków.

Również w tym roku pracownicy Urzędu Ochrony Zabytków miasta Görlitz oczekują z radością gości w Dniu Otwartych Zabytków. Tegorocznym mottem jest „Ślad kultury. Sprawa dla ochrony zabytków”. Życzę Państwu spędzenia przyjemnego dnia na poznawaniu zabytków naszego pięknego miasta.

z serdecznymi pozdrowieniami

Octavian Ursu
Nadburmistrz Miasta Görlitz

Liebe Besucherinnen und Besucher des Tages des offenen Denkmals in Görlitz!

„KulturSpur. Ein Fall für den Denkmalschutz“

Zum Tag des offenen Denkmals am

11. September 2022

Spuren unseres Lebensalltags, unsere Kunst, unsere Geschichte, eben unserer Kultur zu bewahren, ist die ureigene Idee von Denkmalschutz und Denkmalpflege. Daher widmet sich das diesjährige Motto des Tags des offenen Denkmals diesem wichtigen und grundlegenden Thema.

Ganze Bauten, Freianlagen, Landschafts- und Stadtgestaltungen sind deutlich als Zeichen der Vergangenheit auszumachen, schließlich hinterließ jede Generation sein bauliches Erbe.

Aber auch die kleinen Spuren am Denkmal selbst erzählen uns von seiner eigenen Historie, die ihrer Bewohner und ihrer jeweiligen Zeit. Es setzt sich somit ein Bild der Vergangenheit wie ein Puzzle zusammen und lässt uns tiefer in unsere eigene Geschichte eintauchen.

Nicht jede Kulturspur erklärt sich von selbst. So finden sich beispielsweise, auch an Görlitzer Häusern sogenannte Wetzrillen. Der Name ist jedoch irreführend, denn bis zum heutigen Tage weiß niemand, ob die Rillen tatsächlich durch das Wetzen von Messern und Werkzeugen entstanden sind oder dem abgetragenen Steinpulver zum Beispiel an Kirchen eine transzendente Wirkung zugesprochen wurde.

Gerade solche Rätsel führen zu Faszinosum und daher zum Erhalt. „Dieses rätselhafte Kulturerbe gilt es zu erhalten, auch wenn wir heute nichts mehr über den Ursprung wissen“, fasste es der Kulturanthropologe Prof. Harmut Heller treffend zusammen.

Viele dieser kleinen und großen Spuren sind es wert entdeckt zu werden. Daher laden wir Sie auf eine Spurensuche durch unsere Görlitzer Kulturdenkmale ein.

Tobias Panke,
Sachgebietsleiter Denkmalschutz

Drodzy zwiedzający w Dniu Otwartych Zabytków w Görlitz!

*„Ślad kultury. Sprawa dla Ochrony Zabytków”
Dzień Otwartych Zabytków 11 września 2022 r.*

Zachowanie śladów naszej codzienności, naszej sztuki, naszej historii, naszej kultury jest pierwotną ideą ochrony i konserwacji zabytków. Dlatego tegoroczne motto “Dnia Otwartych Zabytków” jest poświęcone temu ważnemu i fundamentalnemu tematowi.

Całe budowle, założenia plenerowe i urbanistyczne ukształtowanie miast są wyraźnymi oznakami przeszłości, w końcu każde pokolenie pozostawiło po sobie architektoniczną spuściznę.

Ale nawet drobne ślady na samym zabytku mówią nam o jego własnej historii, historii jego mieszkańców i ich czasów. Jak puzzle tworzą one obraz przeszłości i pozwalają nam zajrzeć głębiej w naszą historię.

Nie każdy ślad kulturowy wyjaśnia się sam przez siebie. Tak na przykład również na kamienicach w Görlitz znajdują się tak zwane rowki ostrzeniowe. Nazwa ta jest jednak myląca, gdyż po dziś dzień nikt nie wie, czy rowki rzeczywiście powstały w wyniku ostrzenia noży i narzędzi, czy też efekt ten przypisano usuwanemu pyłowi kamiennemu, na przykład na kościołach.

Właśnie tego typu zagadki prowadzą do fascynacji, a tym samym do ich zachowania. “To zagadkowe dziedzictwo kulturowe należy zachować, nawet jeśli dzisiaj już nic nie wiemy o jego pochodzeniu”, trafnie ujął to antropolog kultury prof. Harmut Heller.

Wiele tych małych i dużych śladów jest wartych odkrycia. Zapraszamy więc do poszukiwania śladów na naszych zabytkach kultury w Görlitz.

*Tobias Panke,
kierownik Referatu Ochrony Zabytków*

Hinweis:

Sofern nicht anders angegeben, sind die Gebäude von 10:00 bis 18:00 Uhr geöffnet. Nach Redaktionsschluss eingegangene Ergänzungen zum Programm und eventuelle Änderungen erfahren Sie am Informationsstand der Denkmalschutzbehörde oder unter: www.goerlitz.de/Tag-des-offenen-Denkmals.html

Der Informationsstand der Denkmalschutzbehörde befindet sich ganztägig im Biblischen Haus (Neißestraße 29).

Wskazówka:

O ile nie podano inaczej, budynki są otwarte w godz. 10:00 – 18:00. Uzupełniające informacje i ewentualne zmiany w programie, które wpłynęły po zamknięciu broszury, będą dostępne dla Państwa przy stoisku informacyjnym Urzędu Ochrony Zabytków przy Neißestraße 29 lub w Internecie.

1	Am Bahnhof Weinhübel 2	12
2	Am Stadtpark 1	13
3	An der Frauenkirche	15
4	An der Jakobuskirche	16
5	An der Landskronbrauerei 902	18
6	Bautzener Straße 21	19
7	Bautzener Straße 32	21
8	Bei der Peterskirche	23
9	Bei der Peterskirche 8	24
10	Berliner Straße 35	26
11	Bismarckstraße 15	27
12	Bismarckstraße 19	28
13	Brüderstraße 9	30
14	Demianiplatz 2	30
15	Diesterwegplatz	32
16	Erich-Mühsam-Straße 1	34
17	Finstertorstraße 8	35
18	Große Wallstraße	37
19	Heilige-Grab-Straße 79	40
20	Hofeweg 7	41
21	James-von-Moltke-Straße 30	43
22	Kastanienallee 16	45
23	Kirchplatz	46
24	Kirchplatz 3	48
25	Kirchplatz 12	49
26	Kränzelstraße 27	51
27	Lunitz 9	52
28	Mühlweg 15a	54
29	Neißetalstraße 59	55
30	Neißstraße 29	56
31	Neißstraße 30	58
32	Nikolaistraße	59
33	Obermarkt	61
34	Obermarkt 34	63
35	Platz des 17. Juni 1	65
36	Platz des 17. Juni	67
37	Steinweg 1	68
38	Struvestraße 19	69
39	Untermarkt 2	70
40	Untermarkt 6/8	71
41	Untermarkt 14	73
42	Von-Rodewitz-Weg 3	75
43	Zittauer Straße 71 - 73	76
44	Zittauer Straße 78	78

Handwerkermarkt „Patrimonium Gorlicense“, 11. September 2022

Im Rahmen des Tages des offenen Denkmals präsentieren auf dem Untermarkt über 30 Gewerke ihre Kunstfertigkeiten, alte Handwerkstechniken und Erfahrungen, die unter anderem zum Aufbau und der Einrichtung von Gebäuden notwendig waren. Die Palette reicht dabei vom Töpfer, Schmuckhersteller, Korbflechter, Glasschleifer, Weber, Gerber, Bleiverglaser, Schuhmacher, Drechsler, Schmied bis hin zu Tischlern und Restaurierungshandwerkern.

Auch die Vorstellung des musikalischen Handwerkes kommt an diesem Tag nicht zu kurz. Dafür sorgen Sänger und Musiker aus der Region, die auf der Bühne am Untermarkt ihre musikalische Bandbreite darbieten. Seien Sie herzlich eingeladen, auf Ihrem Rundgang durch die Stadt hier zu verweilen und ein Quäntchen Inspiration zu sammeln, bevor Sie den Weg zu den nächsten ehrwürdigen Denkmälern einschlagen.

Handwerkerinnen und Handwerker, die Interesse haben, sich im nächsten Jahr auf dem Markt zu präsentieren, können sich gern bei der Görlitzer Kulturservicegesellschaft, Ansprechpartner Tino Wallor (tino.wallor@goerlitz.de) melden. Infos unter: www.kultur-service-goerlitz.de/handwerkermarkt

Veranstaltungstipp:

Handwerk 20, 14:00 – 15:30 Uhr

Die Görlitzer Kultcombo „Kapelle Bagatelle“ spielt auf.

Jarmark Rzemieślniczy Patrimonium Gorlicense, 11 września 2022

W ramach Dnia Otwartych Zabytków rzemieślnicy z ponad 30 zawodów zaprezentują swoje umiejętności artystyczne, dawne techniki rzemieślnicze i doświadczenie, które były niezbędne m.in. przy budowie i wznoszeniu budynków. Paleta zawodów sięga od garncarzy, wykonawców biżuterii, wyplataczy koszy, szlifierzy szkła, tkaczy, garbiarzy, szklarzy szkła ołowiowego, szewców, tokarzy, kowali aż po stolarzy i rzemiosło zajmujące się konserwacją i restauracją.

Nie zabraknie również programu artystycznego w wykonaniu muzyków i wokalistów z regionu. Scena na Dolnym Rynku stworzy bogatą muzyczną oprawę. Serdecznie zapraszamy do zatrzymania się podczas zwiedzania otwartych zabytków i zaczerpnięcia inspiracji w drodze do kolejnych zabytkowych miejsc.

Rzemieślników zainteresowanych zaprezentowaniem się na jarmarku w przyszłym roku zapraszamy do zgłaszania się w Görlitzer Kulturservicegesellschaft, kontakt pan Tino Wallor (tino.wallor@goerlitz.de).

Informacje na:

www.kultur-service-goerlitz.de/handwerkermarkt

Wydarzenie kulturalne:

Handwerk 20, godz. 14:00 – 15:30

Występ muzyczny w wykonaniu kultowej kapeli combo „Kapelle Bagatelle” z Görlitz.

1 Am Bahnhof Weinhübel 2

Kühlhaus | *Chłodnia*

Das Kühlhaus am Bahnhof in Weinhübel ist eines von mehreren in der ehemaligen DDR gebauten Standardkühlhäusern. Der Bau erfolgte in den Jahren 1953 bis 1954 unter Leitung des Ministeriums für Lebensmittelindustrie, Investitionsträger war der Sonderbaustab für das Kühlhausbauprogramm. Die Entwürfe stammen allesamt von einem zentralen Entwurfsbüro in Berlin. Die Gestaltung entspricht noch grundsätzlich der ausklingenden sozialistischen Monumentalarchitektur und stellt somit auf dem Görlitzer Stadtgebiet in seiner Gestaltungsweise ein Unikat dar. Der Bau wurde vornehmlich in Beton ausgeführt. Der Standort in Görlitz war nicht unumstritten, da die Grenznähe der Stadt doch einen deutlichen Kritikpunkt bei der Auswahl des Bauortes darstellte. Durch die Errichtung des Kühlhauses konnte unter anderem eine Kapazitätssteigerung des hiesigen Schlachthofes erzielt werden. In den 1980er Jahren erfuhr das Gebäude mehrere Sanierungseingriffe, welche aber bis zur Wende nicht vollständig abgeschlossen wurden. 1993 wurde der Betrieb endgültig eingestellt. Nach Jahren des Leerstands und des beginnenden Verfalls nahm sich 2008 eine Gruppe junger Leute dem Kühlhaus an, sicherte den Bau vor weiteren Schäden und sorgt bis dato für eine mannigfaltige Nutzung des Gebäudes.

[Es öffnen BMX- & Skatehalle, Alte Schmiede, Maschinenhalle, Atelierhaus, Garagenhostel, Außengelände und Pavillon. Durch die Kühlanlage selbst erfolgen fachkundige Führungen um 14:00 und 16:00 Uhr. Verpflegung wird angeboten.]

Chłodnia przy stacji kolejowej w Weinhübel jest jedną z wielu standardowych chłodni wybudowanych w dawnych czasach NDR. Budowa nastąpiła w latach 1953-54 pod kierownictwem Ministerstwa Przemysłu Spożywczego, inwestorem był specjalny sztab budowlany dla programu budowy chłodni. Wszystkie projekty pochodzą z jednego centralnego biura projektowego w Berlinie. Zasadniczo układ odpowiada ówczesnie znikającej już socjalistycznej architekturze monumentalnej i w związku z tym stanowi na obszarze miasta Görlitz unikat w swoim sposobie ukształtowania. Budowla została wykonana przede wszystkim z betonu. Wybudowanie chłodni umożliwiło m.in. zwiększenie wydajności produkcji miejscowej rzeźni. W latach osiemdziesiątych budynek był wielokrotnie remontowany, ale do czasu zmian politycznych prace nie zostały całkowicie zakończone. W 1993 roku praca zakładu została ostatecznie wstrzymana. Po latach nieużytkowania i rozpoczętego procesu niszczenia grupa młodych ludzi przejęła w 2008 roku chłodnię, zabezpieczyła budynek przed dalszymi uszkodzami i aż do dnia dzisiejszego troszczy się o jego rozmaite użytkowanie.

[Otwarte są hala dla BMX i deskorolkarzy, Stara Kuźnia, Atelier, garaże hostelowe, teren zewnętrzny i pawilon. Po terenie samej Chłodni będą oprowadzać przewodnicy o godz. 14:00 i 16:00. Można skorzystać z oferty gastronomicznej.]

2 Am Stadtpark 1 Stadthalle | *Hala Miejska*

Mit dem Bau der Stadthalle wurde 1906 nach Plänen des Architekten Bernhard Sehring begonnen. Aufgrund fehlerhafter Statikberechnungen stürzte die Stahlkonstruktion der großen Hallendecke über dem konventionell errichteten Monumentalbau am

9. Mai 1908 ein und riss große Teile der Hallenwände mit sich. Bei dem tragischen Unglück gab es fünf Tote und elf Verletzte, es entstanden 60.000 Reichsmark Prozesskosten. Der Wiederaufbau erfolgte 1910. Konzipiert wurde die Halle für 2.500 Besucher und für Chöre, Orchester und Orgel bis zu einer tausendköpfigen Besetzung. Neben dem Konzerthaus von 1876 und dem Wilhelmtheater von 1889 war dies das dritte Gebäude für anspruchsvolle musikalische Großveranstaltungen. Der Saalbau besitzt große Korbbogenreifenfenster und einen flach gegiebelten Eingangsbereich mit Vestibül. In den langseitigen zweigeschossigen Trakten befinden sich die Garderoben und die seitlichen Eingänge für das Parkett und den Rang. Der zum Garten gerichtete rückwärtige Teil nimmt Gaststätte und Bankettsaal auf. Putten und Vasen in Kunststeinguss besetzen im Takt der Fassadengliederungen die Traufzonen der verschiedenen Ebenen des reich gegliederten Baukörpers.

[Musik und Osmodrama, Orgel & Orgel Doppelorgelkonzert der großen Geruchsortel Smeller 2.0 und der Konzertorgel um 17:00 Uhr, die Teilnehmeranzahl ist begrenzt.]

Budowę Hali Miejskiej rozpoczęto w 1906 roku. Autorem planów był architekt Bernhard Sehring. W wyniku błędnych obliczeń statycznych 9.05.1908 r. zawalił się olbrzymi sufit hali. Stalowa konstrukcja sufitu wznosiła się ponad konwencjonalnie stawianą budowlą monumentalną. Zniszczone zostały ściany Hali. Podczas tego tragicznego wypadku zginęło pięć osób, a jednaście zostało rannych. Koszty procesu wyniosły 60.000 RM. Odbudowę rozpoczęto i ukończono w 1910 r. Projekt zakładał pomieszczenie dla 2.500 słuchaczy, organów i tysiącosobowego chóru bądź orkiestry. Obok Sali Koncertowej z 1876 r. i Teatru Wilhelma z 1884 r. była to trzecia budowla spełniająca wymagania organizacji tak wielkich przedsięwzięć. Sala główna posiada duże okna o łukach koszowych i płaskoszczytowe wejście z westybulem. W dłuższej dwupiętrowej części budowli znajdują się szatnie i wejścia boczne na balkon i parter. W zwróconej w kierunku ogrodu tylnej części znajduje się restauracja oraz sala bankietowa. Putta i wazy, wykonane ze sztucznego odlewu, zgodnie z podziałem elewacji zajmują strefy okapowe różnych poziomów bogato rozczłonkowanego korpusu budynku.

[Muzyka i Osmodrama, Orgel & Orgel Podwójny koncert organowy na dużych organach zapachowych Smeller 2.0 i organach koncertowych o godz. 17, liczba uczestników jest ograniczona.]

3 An der Frauenkirche Frauenkirche | Kościół Mariacki

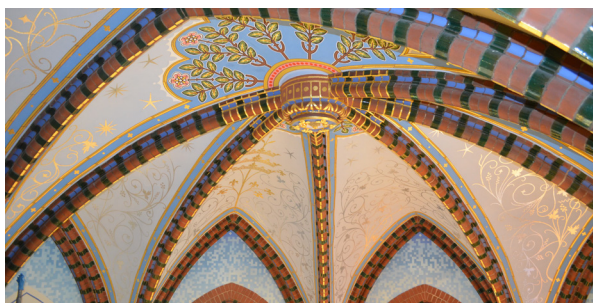
Aus einem Raubritterüberfall auf Görlitzer Kaufleute 1349 und den daraus resultierenden Auseinandersetzungen stammte das hohe Sühnegeld, das die Stadt Görlitz zum Bau des Hospitals „Unserer lieben Frau“ und seiner Kirche verwendete. Hundert Jahre nach der ersten, wahrscheinlich hölzernen Kirche wurde zwischen 1449 und 1458 ein Neubau errichtet. Die Kirche mit der gedrungenen dreischiffigen Halle und dem ausgeschiedenen Chor war 1473 so weit vollendet, dass sie geweiht werden konnte. Die Steinmetzarbeiten der Kirche gehören zu den schönsten der Oberlausitz. Besonders die Schlusssteinreliefs des Netzrippengewölbes, die Maßwerke der Fenster mit ihren Fischblasenrosetten und die Brüstung der Orgelempore sind bemerkenswert. Eine Besonderheit ist das große Maßwerkfenster des Turmes mit der flammenden Sternrosette (um 1460). Aufwändig gearbeitet ist auch das doppelte Westportal mit seiner Verkündigungsgruppe. Eine Vorstellung von der mittelalterlichen Farbigkeit der Kirche vermittelt die Farbigkeit der Schlusssteine. Die heutige neogotische Ausstattung (u. a. Altar, Kanzel, seitliche Emporen) stammt aus dem späten 19. Jahrhundert. Wie der gesamte Innenraum wurde sie in den 1930er Jahren monochrom überfasst. Der ursprüngliche Zustand ist bis auf die hölzernen Seitenemporen in den letzten Jahren wieder hergestellt worden.

W 1349 r. miał miejsce rabunkowy napad na kupców z Görlitz. Dokonał go rozbójnik należący do stanu rycerskiego, który musiał zapłacić okup - pokutę za dokonaną zbrodnię. Za te pieniądze postawiono Szpital Maryi i kościół. W sto lat po pierwszym, najprawdopodobniej drewnianym kościele, pomiędzy rokiem 1449 a 1458, wybudowano nowy, halowy, o trzech masywnych nawach i zwężonym chórze. W 1473 r. był już na tyle wykończony, by można go było poświęcić. Kamienne elementy wystroju wnętrza świątyni należą do najpiękniejszych na Górnych Łużycach. Szczególnie relify zwieńczające sklepienie sieciowo-żebrowe, maswerki okien z rozetami w kształcie rybiego pęcherza i balustrada empory organów warte są uwagi. Osobliwością jest olbrzymie okno maswerkowe wieży, z rozetą gwiaździstą flamboyant (ok. 1460 r.). Portal zachodni z „Grupą Zwiastowania” zadziwia przepychem. Wcześniejszy wygląd i średniowieczną kolorystykę kościoła oddają niedawno odtworzone powierzchnie, np. popiersia na konsoli. Współczesny neogotycki wystrój (ołtarz, ambona, empory) pochodzi z późnego XIX w. W latach 30. XX. w całości nadano charakter monochromatyczny. Pierwotny stan aż po drewniane empory boczne został przywrócony w ostatnich latach.

4 An der Jakobuskirche

Kathedrale St. Jakobus /

Jakobuskirche | Kościół św. Jakuba

Mit der ständig steigenden Einwohnerzahl und dem damit verbundenen Anstieg des Anteils an katholischen Gläubigen wurde 1898 mit dem Bau dieser in Ost-West-Richtung angelegten Kirche begonnen. Es handelt sich um einen dreischiffigen Hallenbau im neogotischen Stil. Die Ziegelbauweise orientiert sich

an mittelalterlichen Vorbildern. Auffällig sind die vielen Stützmauern, die aufgrund des stark abfallenden Geländeprofiles notwendig wurden. Das Gotteshaus erhielt den höchstgelegenen Standort des Baugebietes, um seine Wirkung noch zu steigern. Ein wesentliches Element des Sakralgebäudes ist der schlanke, aber sehr dominierende Turm an der Nordseite.

Das Innere ist ebenfalls in Ziegelbauweise ausgeführt, wobei für die Pfeiler, Fenster- und Türgewände sowie für die Gurtbögen und Rippen braune und grüne Glasuresteine verwendet wurden. Ebenfalls eindrucksvoll sind die Wand- und Gewölbefassungen, von denen Fragmente über dem Ausgang bzw. unter dem Orgelchor erhalten geblieben sind.

Die Sankt-Jakobus-Gemeinde konnte sich erst 1918 als selbstständige Pfarrei bezeichnen und galt bis dahin als Kuratien-Gemeinde der Pfarrkirche zum Heiligen Kreuz. 1973 wurde sie von Kardinal Bengsch in päpstlichem Auftrag zur Prokathedrale ernannt, zwei Monate später wurde erstmalig ein Domkapitel berufen. Aufwändig wurde in den letzten Jahren der Innenraum renoviert. Dabei entstand eine Neuschöpfung von Wand und Deckenfassung durch den Künstler Helge Warme, die die rekonstruierte Ausmalung von 1900 einbindet.

[Öffnung ab 11:00 Uhr. Im Verlauf des Tages werden Turmführungen angeboten]

Wraz ze zwiększającą się liczbą mieszkańców, i co za tym idzie liczbą katolików, w roku 1898 rozpoczęto budowę tego położonego na osi wschód-zachód kościoła. Jest to trzynawowa budowla halowa utrzymana w stylu neogotyckim. Użycie cegieł odwołuje się do wzorów średniowiecznych. Wyraźnie widać mury ochronne, których zastosowanie tłumaczy typ podłoża, na którym wzniesiono budynek. Świątynia stoi w najwyższej położonej części miasta, co jeszcze wzmacnia wrażenie. Głównym elementem budowli jest wąska, lecz dominująca, wieża po stronie północnej.

We wnętrzu także dominują cegły. Przy czym filary, ościeża okien i drzwi, jak również pasy sklepieniowe i żebra, są ozdobione niebieską i brązową glazurą. Wielkie wrażenie wywołują elementy dekoracyjne ścian i sklepień, których oryginalne fragmenty zachowały się przy wyjściu oraz pod chórem i organami.

Gmina kościoła św. Jakuba mogła stać się samodzielną parafią dopiero w 1918 r. Do tego czasu należała ona do

parafii Kościoła Świętego Krzyża. W roku 1973 na mocy papieskiego rozporządzenia kardynał Bengsch wyniósł świątynię do rangi prokatedry, a w dwa miesiące później stała się kapitułą. W ostatnich latach dużym nakładem odnowiono wnętrze świątyni. Artysta Helge Warme stworzył nową konstrukcję ściany i obramowania sufitu, która integruje odtworzone w 1900 roku malowidło.

[Otwarty od godz. 11:00. W ciągu dnia można zwiedzać wieżę.]

5 An der Landskronbrauerei 902 Weinberghausturm | **Wieża na Winnym Wzgórzu**

Die ehemalige Weinberggaststätte mit Aussichtsturm befindet sich auf einer parkähnlichen Anhöhe und war bis zu ihrer Schließung Mitte der 1980er Jahre ein beliebtes Ausflugsziel. Das Weinberghaus wurde 1890 auf quadratischem Grundriss und weitgehend in Holzbauweise im Schweizer Stil errichtet. Die Schnitzverzierungen sind eher zurückhaltend gestaltet. Der Eingangsbereich an der Westseite ist verandaartig mit Vordach und Klinkermauerwerk ausgeführt. Diese wie auch die übrigen Fassaden werden durch Mittelrisalite gegliedert. Das „geköpfte“ Zeltdach besitzt in diesem Bereich Ziergiebel. Die historische Ausstattung im Innenbereich ist leider nicht mehr erhalten. Der hölzerne Aussichtsturm mit massivem Unterbau wurde anlässlich der Industrie- und Gewerbeausstellung 1885 auf dem heutigen Lutherplatz errichtet und 1890 auf Initiative des Riesengebirgsvereins an seinen jetzigen Standort versetzt. Kürzlich wurde er saniert. In südlicher Richtung befinden sich Reste der vier Pfeiler der Fußgängerbrücke zum Weinberghaus von 1888.

Ten dawny gościniec z wieżą widokową znajduje się na wzniesieniu o charakterze parkowym i był do połowy lat 80. ulubionym miejscem wycieczek. Dom na Winnym Wzgórzu został wybudowany w 1890 r. w stylu szwajcarskim na planie kwadratu i składa się w większości z drewnianych elementów. Ornamenty są raczej dyskretne. Otoczenie wejścia po stronie północnej przypomina werandę; budynek posiada tutaj także taras z zadaszeniem i murem klinkierowym. W skład konstrukcji innych stron fasady wchodzi ryzality. Dach namiotowy ma w tych częściach małe szczyty. Niestety oryginalne wyposażenie wewnątrz nie dotrwało do naszych czasów. Drewniana wieża widokowa z masywną podbudową, zbudowana z okazji Wystawy Przemysłowej (1885 r.), stała początkowo na Lutherplatz. Jednak z inicjatywy Stowarzyszenia Gór Karkonoskich postawiono ją na obecnym miejscu (1890 r.) i niedawno odnowiono. Na południe od budynku znajdują się pozostałości czterech filarów kładki pieszej prowadzącej do Domu Na Winnym Wzgórzu (1888 r.).

6 Bautzener Straße 21

Kirche der Adventgemeinde | Kościół Adwentystów

Die Adventkapelle wurde als Kapelle der Katholisch-Apostolischen Gemeinde zu Görlitz im Jahre 1901 erbaut und erfuhr 1970 eine durchgreifende Umgestaltung. Dabei handelt es sich um einen neuromanischen Bau, sichtbar an den Rundbogenfriesen und den Rundbogenfenstern des Langhauses sowie an dem Rundfenster und der kleinen Zwerggalerie zur Bautzener Straße. Interessant ist die breite Treppe, die rampenartig und monumental angelegt ist und über

die man das Eingangsportal erreicht. Besonders im Innenraum wird deutlich, dass auch der neuromanische Bau die Tradition des in der Oberlausitz üblichen Typs der romanischen Saalkirche mit Chor und Apsis (Chorhaupt) zeigt. Der Raumeindruck wird durch zwei Bauepochen dominiert, der historistischen und der modernen. Erstere spiegelt sich in der noch aus der Erbauungszeit erhaltenen Empore mit Pilasterdekorationen sowie in den farbigen Glasfenstern des Oberlichtes in der Apsis wider. Die Oberlichtfenster erscheinen heute etwas isoliert, da die korrespondierenden historistischen Dekorationen mit dem Lamm Gottes im Triumphbogen und mit der Strahlenglorie in der Apsis heute fehlen. Die 1970er Jahre Architektur wird durch die geometrisch gegliederten, polychromen Glasfenster, durch das Design der Lampen und die einheitliche, sachliche Ausmalung ohne weitere Dekorationen bestimmt. Diese wurde kürzlich in einem anderen Farbduktus erneuert. **[Die Kirche ist barrierefrei über einen Lift zu erreichen und es gibt barrierefreie Toiletten.]**

Świątynia ta powstała w 1901 r. jako kaplica dla Katolicko-Apostolskiej Gminy w Görlitz. W roku 1970 przeprowadzono szeroko zakrojoną przebudowę. Jest to budynek neoromański, co jest widoczne w okrągłolukowych fryzach i utrzymanych w tym samym stylu oknach korpusu nawowego, a od Bautzener Straße w okrągłym oknie i małej galerii arkadowej. Interesujące są szerokie schody: monumentalne i położone w sposób przypominający rampę, prowadzące do portalu głównego.

Szczególnie we wnętrzu wyraźne staje się wrażenie, że budynek odwołuje się do górnołużyckiej tradycji romańskich kościołów salowych z chórem i apsydą. Nad całością wnętrza dominują dwie epoki: historyzm i współczesność. Pierwsza widoczna jest w zachowanej w nienaruszonym stanie emporze z dekorowanymi pilastrami oraz w kolorowym oknie świetlika zdobiącym apsydę. Okno tego świetlika wydaje się obecnie być nieco wyizolowanym. Spowodowane jest to obecnym brakiem korespondujących z nim historyzujących dekoracji: Baranka Bożego w łuku i promienistej aureoli w apsydzie. Architektura lat 70. została podkreślona poprzez geometryczne, rozdzielone, kolorowe szyby okien, lampy oraz rzeczowe malowidła bez dekoracji (zostały ostatnio odnowione, zyskując inną tonację barw). W 1978 r. umieszczono tu organy, posiadające 523 piszczałek i osiem rejestrów.

[W kościele znajduje się winda umożliwiająca do niego dostęp oraz toalety dla osób niepełnosprawnych.]

7 Bautzener Straße 32

**„Getreide-Brennereien, Presshefe-,
Sprit- und Malzfabriken Hagsphil
Kommanditgesellschaft“ |
„Gorzelnie, Fabryki Drożdży
Prasowanych, Spirytusu i Słodu
Hagsphil Spółka Komandytowa“**

Schon in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts befand sich auf dem Grundstück an der Ausfallstraße in Richtung Bautzen offenbar ein Bauernhof. In Folge der Industrialisierung eröffnete man hier 1858 eine Dampf-Spiritusbrennerei. 1875 erfolgte der Umbau eines bereits bestehenden Wohnhauses zu der bis heute erhaltenen Fabrikantenvilla, in der zunächst der Eigentümer Guido Hagspihl mit seiner Familie lebte. Ein aufwändig gestalteter schmiedeeiserner Zaun aus der Erbauungszeit der Villa schließt das Grundstück zur Straße hin ab. Zwei Zierbrunnen (aus Terrakotta mit Rübezahl aus Zinkblech als Brunnenfigur im Garten an der Ecke Hilgerstraße, aus Terrakotta mit figürlichen Darstellungen im Garten an der Bautzener Straße) unterstreichen den hohen Repräsentationsanspruch des Fabrikbesitzers.

Mit Übernahme der bestehenden Dampf-Mälzerei und -Brennerei durch Hagspihl im Jahre 1862 begann eine erfolgreiche und innovationsfreudige Unternehmensentwicklung der Preßhefe- Spirit- und Malzfabriken Hagspihl & Co. KG, u. a. Eigenentwicklung einer Presshefemaschine und ständige bauliche

Erweiterungen der Produktionsanlagen, z. B. 1887 Fabrikgebäude aus Klinkern entlang der Hilgerstraße sowie spätere Anbauten und Schornstein, Gewächshaus sowie zwei Maischetanks, Pflanzhaus im hinteren Teil des Grundstücks. In der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts folgten die Kesselanlage und Gärerei/Brennerei. 1924 wurde der Dampfkompessor für die Malzdarre installiert. Zu DDR-Zeiten zählte der VEB Bramsch, Betriebsteil Backhefe Görlitz zu den nur fünf produzierenden Hefefabriken der Republik. 1992 wurde sie privatisiert. Im Jahre 2000 musste der Betrieb eingestellt werden. Seitdem versuchen der Eigentümer und verschiedene Vereine das Gelände und die Fabrikanlagen neuen Nutzungen zuzuführen.

Już w pierwszej połowie XIX w. na terenie przy drodze wylotowej w kierunku Bautzen znajdowało się gospodarstwo rolne. W trakcie industrializacji otwarto tu w 1858 r. gorzelnię parową. W 1875 r. przebudowano istniejący już dom mieszkalny na zachowaną do dziś willę, w której mieszkał właściciel Guido Hagspihl ze swoją rodziną. Kosztowne, ozdobne ogrodzenie z kutego żelaza, pochodzące z czasów budowy willi, oddziela działkę od ulicy. Dwie terakotowe fontanny (jedna z figurą Liczyrzepy z blachy cynkowej w ogrodzie przy rogu Hilgerstraße; druga z przedstawieniami figuralnymi w ogrodzie przy Bautzener Straße) podkreślają wysokie aspiracje reprezentacyjne właściciela fabryki.

Wraz z przejściem istniejącej słodowni i gorzelni parowej przez Hagspihla, w 1862 r. rozpoczął się uwieńczony sukcesem i naznaczony innowacyjnością rozwój fabryk drożdży prasowanych, spirytusu oraz słoju spółki komandytowej Hagsphil, jak również rozwój maszyny do drożdży prasowanych. Zakład produkcyjny był stale rozbudowywany, np. powstały budynki fabryczne z klinkieru wzdłuż Hilgerstraße w 1887 r., później również dobudówki, komin, szklarnia, dwa zbiorniki na zacier i dom roślinny w tylnej części działki. W pierwszej połowie XX w. pojawił się kocioł i gorzelnia. W 1924 r. została zainstalowana sprężarka parowa do suszenia słoju. W czasach NRD VEB Bramsch - część przedsiębiorstwa drożdży piwnych w Görlitz - zaliczało się do jednej z pięciu fabryk republiki produkujących drożdże. W 2000 r. zakład musiał wstrzymać pracę. Od tego czasu właściciel oraz różne stowarzyszenia starają się znaleźć nową funkcję dla terenu i fabryki.

8 Bei der Peterskirche Kirche St. Peter und Paul mit Georgenkapelle | *Kościół św. Piotra i Pawła oraz kaplica św. Jerzego*

Die Peterskirche ist die Hauptkirche von Görlitz. Ihre Baugeschichte reicht bis in das frühe 13. Jahrhundert zurück. Aus der Zeit um 1220 stammt der imposante spätromanische Westriegel mit einem prächtigen, vierfach gestaffelten Gewändeportal, auch „Brautportal“ genannt. Es wurde beim spätgotischen Neubau Ende des 15. Jahrhunderts sowie im 17. Jahrhundert verändert. Auf dem geschlossenen Westriegel erhebt sich das Turmpaar. Dienstartige Eckwülste, Frühformen des Maßwerks sowie Kleeblatt- und Zinnenfriese bilden die typischen Formen des Übergangsstils von der Spätromanik zur Frühgotik. Die ursprünglich dreischiffige spätromanische Basilika präsentiert sich heute als lichte fünfschiffige Hallenkirche der Spätgotik mit beeindruckender Raumwirkung. Die Krypta mit der Georgenkapelle, um 1465 fertiggestellt, gilt als einer der schönsten Räume dieser Stilepoche. Die Nordportalvorhalle wurde 1543 in reinen Renaissanceformen angebaut, die 1553 datierte Südvorhalle ahmt späteste Formen der Gotik nach. Ein Stadtbrand zerstörte 1691 nahezu das gesamte Inventar. Die heutige prächtige Ausstattung der Kirche stammt aus der anschließenden Zeit, genau wie auch Altar, Kanzel, Beichtstühle und die Orgel Eugenio Casparinis. Die beiden Maßwerkhelme sind eine Schöpfung des späten 19. Jahrhunderts.

Kościół jest główną świątynią Görlitz. Historia budowli rozpoczyna się w pierwszych latach XIII w. Zachowała się imponująca, późnoromańska (ok. 1220 r.) część

zachodnia, ze wspianiałym, czteropoziomowo rozglifionym portalem (zwanym „Brautportal”). Zmieniano go w późnym gotyku oraz w wieku XVIII. Ponad ww. częścią wznosi się para wież. Różne elementy dekoracji, np. wczesne formy maswerków, fryzy w kształcie koniczyzny czy też fryzy imitujące blanki, są charakterystycznymi przykładami przełomu stylów: późnoromańskiego i wczesnego gotyku. Pierwotna, trzynawowa, późnoromańska bazylika prezentuje się obecnie jako świetlisty, pięcionawowy, późnogotycki kościół halowy z wywierającym potężne wrażenie wnętrzem. Krypta z kaplicą św. Jerzego (1465 r.) jest przepięknym pomieszczeniem gotyckim. Renesansowy, stylistycznie „czysty”, westybul portalu północnego dobudowano w roku 1543; datowany na 1553 r. westybul południowy naśladuje najpóźniejsze formy gotyckie.

Pożar miasta z 1691 r. zniszczył prawie całe wyposażenie kościoła. Obecny, wspianiały inwentarz świątyni pochodzi z okresu krótko po pożarze - ołtarz, ambonę, konfesjonały, organy wykonał Eugenio Casparini. Kopuły wież są rekonstrukcją z końca XIX w.

9 Bei der Peterskirche 8 Waidhaus | Skład Urzetu

Die Geschichte des ältesten Profanbaus von Görlitz reicht weit zurück. Schon vor der Gründung der Stadt wird er als Wirtschaftshof zu der um 1126 errichteten Burg zhorelik erwähnt. Ende des 14. Jahrhunderts wurde das aus Bruchstein bestehende Objekt als Brauhof genutzt und ging 1425 in städtischen Besitz über. Als 1529 eine Lateinschule das Haus verließ, wurde es als Stapelhaus für die Tuchfärbepflanze Waid umgenutzt und erhielt somit seinen heutigen Namen.

Mitte des 16. Jahrhunderts diente das Gebäude als Speicher für Zinsgetreide, woher der früher ebenfalls verwendete Name „Renthhaus“ stammt. Nutzungen als Spritzenhaus der Feuerwehr oder als Kriegsküche folgten. Heute beherbergt das Waidhaus das Fortbildungszentrum für Handwerk und Denkmalpflege. Entsprechend dem stetigen Nutzungswandel erfuhr das Gebäude vielfach Umbauten. Das heutige Erscheinungsbild des Gebäudes geht auf die umfangreiche Fassadenerneuerung von 1997 zurück. Markant wird es von den rekonstruierten Renaissancegiebeln, den lukenartigen Fassadenöffnungen und der aufgeputzten farbigen Eckquaderung bestimmt.

Historia najstarszego budynku świeckiego miasta sięga bardzo dawnych czasów. Jeszcze przed założeniem Görlitz dom był wspominany jako folwark należący do zamku „Zhorelik” (powstałego w 1126 r.). Z końcem XIV w. obiekt (zbudowany z kamienia łamanego) służy za browar. W roku 1425 został przejęty przez miasto. W 1529 r. wyprowadza się z niego progimnazjum, a pozostawione powierzchnie są wykorzystywane jako skład roślin barwierskich (m.in. urzetu barwierskiego – niem. der Waid – stąd nazwa budynku). Później (poł. XVI w.) służy jako magazyn zboża podatkowego (z tego czasu pochodzi inna nazwa – „Renthhaus”). Następnie mieściła się w nim remiza strażacka i kuchnia polowa. Obecnie jest centrum kształcenia zawodowego rzemiosła i ochrony zabytków. Ze względu na wielorakie funkcje, jakie pełnił „Waidhaus”, często zmieniał się jego wygląd. Obecny wizerunek zawdzięcza renowacji dokonanej w roku 1997. Jest on zdeterminowany w bardzo charakterystyczny sposób przez zrekonstruowane renesansowe szczyty, wielkie okna i kolorowe, otynkowane narożne ciosy.

10 Berliner Straße 35

Hotel Vier Jahreszeiten | *Hotel Cztery Pory Roku*

Direkt am südlichen Eingang der Berliner Straße gelegen, die sich hier platzartig erweitert, wurde das Hotel in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts als Herberge für ein gehobenes Publikum erbaut. Wie auch bei anderen damals errichteten Hotels legte man auf die Nähe zum Bahnhof großen Wert, kamen hier doch die meisten Besucher der Stadt an.

Wesentliche Elemente der historistischen Fassadengestaltung, wie die Lisenengliederung, Putzgesimse, Fensterbekrönungen und die von Konsolen gestützte Traufe, sind bis heute erhalten. An der langgestreckten Südfassade werden die drei mittleren Achsen durch Pilaster und reichen Ornamentschmuck besonders betont: Die Fensteröffnungen im gesamten Erdgeschoss weisen eine für den Stil des Art Deco typische Gestaltung auf. Sie erhielten ihre heutige Form im Jahr 1927, als das Hotel grundlegend dem damaligen Zeitgeschmack entsprechend umgestaltet wurde. Die Lobby, die man damals neu einrichtete, zeichnet sich durch eine hochwertige Keramikausstattung in Gelb und Violett aus. Sie stellt eine besondere Kostbarkeit dar. Allegorische Frauenreliefs – ebenfalls aus Keramik – zeigen hier in leicht frivoler Pose die vier Jahreszeiten. Auch in weiteren Räumen haben sich Teile der Ausstattung der 1920er Jahre oder früherer Jahrzehnte in eindrucksvoller Qualität erhalten.

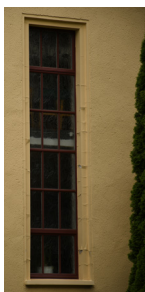
Pierwotnie hotel, położony na południowym końcu rozszerzającej się do formy placu Berlinerstraße, został wybudowany w drugiej połowie XIX w. jako dom zjazdny dla lepszej klienteli. Tak jak w przypadkach innych hoteli wielką wartość miało umiejscowienie budynku w pobliżu dworca.

Zachowały się ważniejsze elementy zdobiące historyzującą fasadę: lizeny, tynkowane gzymsy, zwieńczenia okien, umieszczone na konsolach okapy dachu. Na szerokiej fasadzie południowej trzy środkowe linie okien są dodatkowo upiękzone pilastrami i bogatymi zdobieniami. Otwory okienne całego parteru są charakterystyczne dla stylu art deco. Otrzymały one swą obecną formę w roku 1927, kiedy to gruntownie odnowiono budynek w najmodniejszym wówczas stylu. Powstała w tym czasie recepcja posiada wartościowy wystrój – ceramikę utrzymaną w kolorach żółtym i fioletowym. Jest to prawdziwa perełka wśród innych wystrojów wnętrz pochodzących z tego okresu. Alegoryczne reliefy ceramiczne przedstawiają kobiety uosabiające cztery pory roku w lekko frywolnych pozach. Także w innych pomieszczeniach budynku zachowały się części wystroju pochodzące z lat 20.XX w. lub z wcześniejszego okresu. Są one także warte obejrzenia.

11 Bismarckstraße 15

Kirche Evangelisch-Freikirchliche Gemeinde (Babtisten) |

Kościół Zboru Ewangelicko-Wolnokościelnego (Baptystów)

Nachdem in den 1920er Jahren der Versammlungssaal für die 1898 gegründete Gemeinde der evangelisch-freikirchlichen Babtisten zu klein war, wurde in der ehemaligen Textilfabrik Gebrüder Hoffmann in der Bismarckstraße 15 ein Objekt gefunden, das sich als neuer Versammlungssaal eignete. So wurde die Evangelische Gemeinde gläubig getaufter Babtisten

im Jahr 1930 zum Eigentümer des Objekts. Der Görlitzer Baumeister Fritz Dudel baute das ganze Gebäude um, so dass aus der ehemaligen Werkshalle ein großer Versammlungssaal und aus den nebenliegenden Lageraum ein kleiner Bet- und Jugendsaal entstand. Des Weiteren entstanden zwei Wohnungen, mehrere kleine Nebenräume und Toiletten für die Gemeinde.

Das Gebäude dient als Kirche und ist nicht in die benachbarte Bebauung eingespannt. Es ist von der Straße

zurückgesetzt und wird durch eine Mauer und einen Zaun vom öffentlichen Straßenraum abgegrenzt. Nach dem Tor führt ein gerader Weg zur Eingangstür, die von einem schlichten Portal gerahmt wird. Über der Tür ist ein großes Kreuz angebracht, rechts und links sind hohe schmale Fenster angeordnet. Der linke Flügel ist zweigeschossig und besitzt unterschiedliche Fensterformate. Vor dem frei stehenden Gebäude befindet sich ein Vorgarten mit Sträuchern und Nadelbäumen.
[Ab 11:00 Uhr geöffnet]

Po tym, jak w latach 20. dziewiętnastego wieku sala konferencyjna założonego w roku 1898 Zboru Ewangelicko-Wolnokościelnego Baptystów stała się za mała, znaleziono w ówczesnej fabryce włókienniczej braci Hoffmann przy ulicy Bismarckstrasse 15 obiekt nadający się na nową salę konferencyjną. Tym sposobem Ewangeliczny Zbór ochrzczonych w wierze Baptystów stał się w roku 1930 właścicielem obiektu. Mistrz budowlany z Görlitz, Fritz Dudel, przebudował cały budynek w taki sposób, że z ówczesnej hali fabrycznej powstała duża sala konferencyjna, a z przyległego magazynu mała sala modlitw i sala dla młodzieży. Oprócz tego powstały dwa mieszkania, kilka małych pomieszczeń dodatkowych i toalety dla społeczności.

Budynek służy jako kościół i nie jest połączony z sąsiednimi budynkami. Jest położony z dala od drogi i odgrodzony murem oraz ogrodzeniem od ruchu ulicznego. Za bramą droga prowadzi prosto do drzwi wejściowych, obramowanych skromnym portalem. Nad drzwiami znajduje się duży krzyż, z prawej i lewej strony są wysokie i wąskie okna. Lewe skrzydło ma dwie kondygnacje z różnymi formatami okien. Przed wolnostojącym budynkiem jest ogródek, gdzie rosną krzewy i drzewa iglaste.
[Otwarty od godz. 11:00]

12 Bismarckstraße 19

Wohnhaus | Kamienica

Das Haus Bismarckstraße 19 steht traufständig zur Straße und ist mit einem Satteldach versehen. Im Erdgeschoss des dreigeschossigen Gebäudes befindet sich ein Laden, der durch konsolenartige Pilaster unterteilt ist. Die beiden Obergeschosse besitzen sieben Fensterachsen, von denen auf jeder Seite die äußeren

zwei Achsen geschossübergreifend aus der Fassade hervortreten. Diese Achsen werden durch die darüber liegenden Zwerchhäuser mit Volutengiebel vertikal betont. Zwischen den Zwerchhäusern befindet sich ein Mezzaningeschoss. Eine Besonderheit des Gebäudes sind die Zierfliesen in der Hofdurchfahrt, welche fünf verschiedene Görlitzer Stadtansichten, vermutlich aus der Bauzeit des Hauses zeigen.

Die Fliesen wurden von der Mosaikfabrik in Mettlach, dem Stammwerk der Firma Villeroy & Boch produziert. Der aus Görlitz stammende Physiker und Nobelpreisträger Hans Georg Dehmelt wurde in diesem Haus am 9. September 1922 geboren. Er starb am 7. März 2017. **[Ab 11:00 Uhr Kirchenkaffee im Vis à Vis, Besichtigung der Hofdurchfahrt mit historischen Fliesen und Ansichten von Görlitz]**

Dom przy Bismarckstaße 19 ustawiony jest kalenicą do ulicy i posiada dwuspadowy dach.

Na parterze trzykondygnacyjnego budynku znajduje się sklep, którego witrynę dzielą pilastry w rodzaju konsoli. Obie górne kondygnacje posiadają siedem osi okien, z których z obu stron zewnętrzne dwie osie ujęte w jedną płaszczyznę wychodzą przed lico fasady. W pionie owe zewnętrzne osie podkreślone są także przez leżące nad nimi facjaty o szczytach z wolutami. Między facjatami znajduje się mezzanino (półpiętro). Szczególną rzeczą w budynku są ozdobne płytki we wjeździe na podwórze, które przedstawiają pięć różnych widoków miasta Görlitz, pochodzących prawdopodobnie z czasów budowy domu. Płytki zostały wyprodukowane w fabryce mozaiki w Mettlach, zakładzie macierzystym firmy Villeroy & Boch. Pochodzący z Görlitz fizyk i zdobywca Nagrody Nobla Hans Georg Dehmelt przyszedł na świat w tym domu 9 września 1922 roku. Zmarł 7 marca 2017 roku.

[Od 11:00 czynna kawiarnia przykościelna naprzeciwko, oglądanie bramy wjazdowej prowadzącej na dziedziniec z historycznymi kafelkami i widokami miasta Görlitz]

13 Brüderstraße 9

Hallenhaus | *Dom halowy*

Da das Hallenhaus Brüderstraße 9 nahezu unsaniert ist, lässt sich das Leben in einem Görlitzer Altstadtstadthaus durch die letzten Jahrhunderte hier exemplarisch nachleben. Neben dem Hauptausstellungsstück, dem Gebäude selbst, sind herausragende Fotoinstallationen von Ulrich Schwarz zu sehen. Gezeigt werden eine Auswahl exemplarischer Gebäude an der via Regia in Polen mit den Stationen Liebenthal, Greiffenberg, Schweidnitz, Krakau und Jaroslau. Die Gebäudestruktur des Hauses wird in einem hochpräzisen 3-D-Druck gezeigt. In drei Querschnitten durch das Gebäude wird somit die Anatomie des Hauses sichtbar und verständlich.

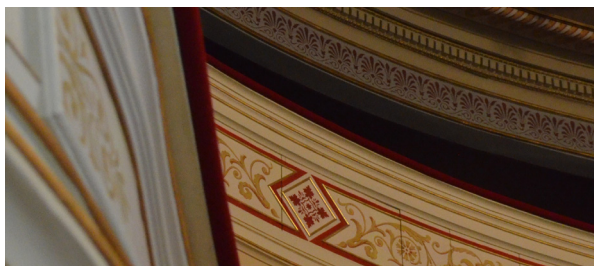
Ponieważ budynek kamienicy halowej przy Brüderstraße 9 jest prawie nieodnowiony, jest przykładem, jak wyglądało życie w kamienicy starego miasta w ostatnich stuleciach. Obok głównego eksponatu, czyli samego budynku, można zobaczyć wspaniałe instalacje fotograficzne Ulricha Schwarza. Prezentowany jest wybór tego typu kamienic w miastach leżących przy via Regia w Polsce, takich jak Lubomierz, Gryfów Śląski, Świdnica, Kraków i Jarosław. Struktura budynku jest pokazana w precyzyjnym wydruku 3D. W trzech przekrojach anatomia kamienicy staje się widoczna i zrozumiała.

14 Demianiplatz 2

Theater | *Teatr*

Ein Theatersaal von 1820 im Hinterhaus der Neißstraße 26 musste nach etwa zwei Jahrzehnten aus baupolizeilichen Gründen geschlossen werden. Für die Errichtung eines Theaters bot sich dann der heutige Demianiplatz vor der eben niedergelegten westlichen

Stadtmauer an. Der Architekt Gustav Kießler wurde mit Planung und Bau des Gebäudes beauftragt. Zunächst lag der Eingang nach Norden zu, da das Wohngebiet der meisten Theaterbesucher noch die Altstadt war. 1911 wurde mit der Verlegung des Eingangs nach Westen und der Errichtung eines neuen niedrigen Vorbaus mit einer Pfeilervorhalle die jetzige Schauseite geschaffen.

Im Zuge von Umbauten in den Jahren 1925 bis 1927 wurde die Südseite um vier festungsturmähnliche Anbauten ergänzt. Darüber hinaus erhielt die Bühne ein neues Dach und anstelle des alten hölzernen Kullissenhauses trat ein massiver Anbau. Von der Decke des Zuschauerraums blicken aus Medaillons Bildnisse von Dichtern und Musikern, wie Shakespeare, Goethe, Mozart und Beethoven, auf die Theatergäste hinab. Zwischen ihnen sind Musen dargestellt. Masken zieren den Rang und verweisen auf die Funktion des Gebäudes. Die Wiederherstellung der Decke wurde im Jahr 2002 abgeschlossen. Durch die weitgehende Rückführung des Zuschauerraums in seinen ursprünglichen Zustand präsentiert er sich heute wieder in seiner alten festlich-imposanten Form.

[Das Gebäude ist von 11:00 - 17:00 Uhr im Rahmen des Tages der offenen Tür mit ganztägigen Angeboten geöffnet. Weitere Informationen unter www.g-h-t.de.]

Sala teatralna z 1820 roku znajdująca się w tylnym budynku przy Neißstr. 26 musiała zostać zamknięta po ok. 20 latach z powodów bezpieczeństwa. Jako nowe miejsce dla teatru wybrano dzisiejszy Demianiplatz, leżący obok świeżo wyburzonych zachodnich murów miejskich. Plany budynku wykonał oraz nad budowę czuwał architekt Gustav Kießler. Na początku wejście znajdowało się po stronie północnej – większość publiczności mieszkała na

Starym Mieście. W 1911 r. wraz z postawieniem niskiej dobudówki oraz otwartego westybulu z filarami wejście przesunięto na stronę zachodnią. Do dziś jest to główne wejście do teatru. W trakcie prac nad obiektem w latach 1925-1927 po stronie południowej postawiono cztery dobudówki na kształt wież. Wtedy też scena otrzymała nowy dach, a na miejscu starego, drewnianego pomieszczenia na kulisy postawiono masywny budynek. Na suficie nad widownią umieszczono medaliony z portretami pisarzy i kompozytorów: Szekspira, Goethego, Mozarta, Beethovena. Pomiędzy nimi widać muzy. Łoże ozdabiają maski teatralne nawiązujące do funkcji budynku. Ponowne zamontowanie dachu ukończono w roku 2002. Poprzez odтворzenie oryginalnego wyglądu widowni znowu można odczuć świąteczny i podniosły charakter jej formy.

[Budynek jest otwarty w godz. 11:00 - 17:00 w ramach Dnia Otwartych Drzwi z całonocną ofertą. Więcej informacji na www.g-h-t.de.]

15 Diesterwegplatz Christuskirche | Kościół Chrystusa

1925 wurde Rauschwalde nach Görlitz eingemeindet. Zwar hatte sich hier schon 1915 eine evangelische Kirchengemeinde gegründet, doch erst 1937 begann man mit dem Bau der Christuskirche. Auf Initiative des Gemeindepfarrers Kurt Graetz wurde der Entwurf des Berliner Architekten Otto Bartning realisiert. Otto Bartning gehörte zu den bedeutendsten Protagonisten der modernen Architektur in Deutschland und war von 1926 bis 1930 Direktor der Bauhochschule in Weimar. Die Christuskirche ist der letzte vollendete Kirchenbau in Deutschland vor Ausbruch des Zweiten Weltkrieges. Ein weithin sichtbares Merkmal ist der schlanke Glockenturm der Kirche mit seinem Pyrami-

dendach. Während die rückseitig gelegene Westfassade fensterlos und mit mächtigen Strebebeylern plastisch gegliedert ist, wirkt der langgestreckte Bau zur Straße hin mit seinen durch Pultdächer gegliederten Fensterbändern offen und einladend. In dem klaren, sehr hohen Innenraum ergibt sich ein wohlklingendes Farbenspiel zwischen den natürlichen Holztönen des Altars und der Bestuhlung, den hellgeschlälmmten Ziegelwänden sowie den dunklen Brauntönen des Fußbodens. Zwei Reliefs am Altar aus Mooreiche von J. Utech zeigen symbolhaft Anfang und Ende des Menschenlebens. Die Pläne zum Bau der Kirche waren bereits genehmigt, als die zusätzliche Auflage zum Bau eines Luftschuttraumes erteilt wurde. Dies hatte die Konzipierung eines höher gelegenen Kirchenbaus zur Folge.

[Die Kirche ist geöffnet von 12:00 - 18:00 Uhr.]

Rauschwalde przyłączono do Görlitz w roku 1925. Mimo że, już w 1915 r. powstała tu gmina ewangelicka, to dopiero w 1937 rozpoczęto budowę kościoła Chrystusa. Z inicjatywy pastora Kurta Graetza zrealizowano plany berlińskiego architekta Otto Bartninga. Należał on do najważniejszych protagonistów współczesnej architektury w Niemczech i był w latach 1926-1930 dyrektorem Wyższej Szkoły Budownictwa w Weimarze.

Kościół Chrystusa jest ostatnim ukończonym przed wybuchem II wojny światowej kościołem w Niemczech. Widocznym z daleka elementem charakterystycznym tej budowli jest wąska wieża i jej dach w formie piramidy. Mimo położonej z tyłu fasady zachodniej, która nie posiada okien i ozdobiona jest potężnymi przyporami, długi budynek dzięki pasmom okien z dachami pulpityowymi sprawia wrażenie otwartego i zachęcającego do odwiedzenia. W czystym stylistycznie, bardzo wysokim wnętrzu uderza harmonia pomiędzy naturalnymi kolorami drewnianego ołtarza i ławami, pomalowanymi jasnymi farbami ceglami ścian i ciemnobrązowymi tonami posadzki. Dwie płaskorzeźby na dębowym ołtarzu dłuta J. Utecha przedstawiają w sposób symboliczny początek i koniec życia człowieka.

*Plany kościoła były już urzędowo zatwierdzone, kiedy dodatkowo nakazano budowę schronu przeciwlotniczego. Spowodowało to powstanie wyżej położonej budowli. **[Kościół jest otwarty w godz. 12:00 - 18:00.]***

16 Erich-Mühsam-Straße 1 Kreuzkirche | *Kościół Krzyża*

Die evangelische Kreuzkirche am Rand der inneren Südstadt zwischen Arndt- und Reuterstraße wurde 1913 bis 1916 nach den Plänen des Dresdner Architekten Rudolf Bitzan erbaut. Der Kirchenbau im Reformstil beschreitet architektonisch neue Wege, da er sich als erstes Gotteshaus der Region von historistischen Stilvorgaben löst. Die klassische Abfolge von Atrium, Turm, Langbau und Altarplatz wird jedoch auch hier beibehalten. Das Atrium des von massiven Arkadengängen umgebenen Vorplatzes war ideell ein Rückgriff auf die frühchristliche Architektur.

Kennzeichen moderner Bauauffassung sind u. a. die steilen Vierkantpfeiler und die schlanken Fensterbahnen. Der wuchtige Turmklotz ist nach Westen nur durch ein großes hohes Rechteckfenster gegliedert, dessen Ausformung das namensprägende Kreuz bildet. Der zurücktretende obere Turmteil, der das Geläut aufnimmt, erscheint als dichte Folge von Pfeiler- und Öffnungsbahnen mit einer schlichten Kupferhaube als Abschluss. Die qualitätvolle Ausstattung ist vollständig erhalten. Sie weist noch Anklänge an die Formensprache des Jugendstils auf.

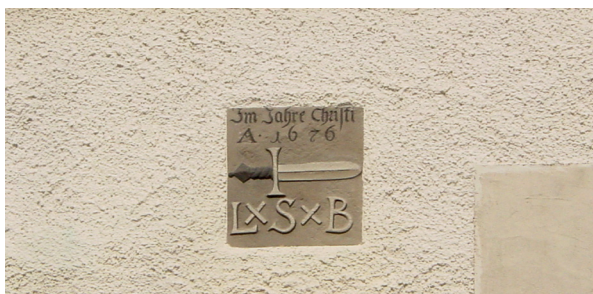
[Die Kirche ist geöffnet von 11:30 - 18:00 Uhr.]

Ten ewangelicki kościół leży na obrzeżach południowej części śródmieścia, pomiędzy Arndtstraße a Reuterstraße. Został zbudowany w latach 1913-16 wg projektów drezdeńskiego architekta Rudolfa Bitzana. Kościół utrzymany w stylu reformowanym wytyczył nowe drogi architektoniczne – uwolnił się on bowiem jako pierwszy w całym regionie od historyzującej stylistyki. Jednakże klasyczny porządek atrium, wieży, korpusu naw i miejsca przeznaczonego dla ołtarza został zachowany.

Atrium z masywnymi arkadami zostało pomyślane jako cytat z architektury wczesnochrześcijańskiej. Elementami współczesnymi są np. strome czterokątne filary i wąskie okna. Masywna wieża jest od zachodu ozdobiona tylko przez jedno duże, wysokie, prostokątne okno w formie krzyża (nawiązanie do nazwy kościoła). Natomiast jej cofnięta wyższa część, w której umieszczono dzwon, prezentuje się jako zwarty ciąg filarów i otwarcie z zamykającą ją prostą miedzianą kopułą. Zachowało się wartościowe pod względem artystycznym wyposażenie wnętrza. W kościele dodatkowo można odnaleźć reminiscencje środków wyrazów charakterystycznych dla secesji.

[Kościół jest otwarty w godz. 11:30 - 18:00.]

17 Finstertorstraße 8 Scharfrichterhaus | *Dom kata*

Das Gebäude ist eines der wenigen Görlitzer Fachwerkhäuser. 1433 wird an dieser Stelle erstmals urkundlich das „Augustins Vorwerk“ erwähnt. 1571 zog der Görlitzer Scharfrichter, der zuvor mit dem Büttel innerhalb der Stadtmauern gelebt hatte, an diesen Ort vor dem Finstertor. Hier war er dann mit einer kurzen Unterbrechung ständig angesiedelt. 1586 wurde das „neue Siechhaus“ für Pestkranke über der Steinhütte, dem alten Gutshaus des Augustins Vorwerks, erbaut. Über das weitere Schicksal dieses Siechhauses ist allerdings nichts bekannt. An die ehemalige Wohnstätte des Scharfrichters erinnert an der Straßenseite die Inschrift „1666 L. S. B.“ (Lorenz Straßburger – der bekannteste Görlitzer Scharfrichter). An der Hofseite hat sich eine Tafel mit der Jahreszahl 1676, der Darstellung des Richtschwerts sowie ebenfalls den Initialen L. S. B. erhalten.

Das massive Erdgeschoss besteht aus Natursteinmauerwerk. Hier lagen wohl einst die Schwarze Küche und Lagerräume. Das Obergeschoss, in dem sich wohl die eigentlichen Wohnräume befanden, wird durch eine Fachwerkkonstruktion im fränkischen Stil gebildet. Das Haus besitzt ein Satteldach mit einem sogenannten Schopfgiebel. Ursprünglich besaß das Gebäude eine Holzschindeldeckung. Im Rahmen der Baumaßnahmen diente das Haus als Leihobjekt für die Ausbildung von Restauratoren am Fortbildungszentrum für Handwerk und Denkmalpflege e. V. Seit dem Jahr 2003 hat hier die Görlitzer Jugendbauhütte ihren Sitz.

[Es werden Führungen in das Scharfrichterhaus und durch eine Ausstellung zu Projekten und Arbeiten der Jugendbauhütte Sachsen angeboten. Gespräche mit aktuellen und ehemaligen Teilnehmern des „Freiwilligen Sozialen Jahres in der Denkmalpflege“ sind möglich.]

Budynek należy do niewielkiej grupy domów Görlitz wybudowanych z muru pruskiego. Z 1433 r. pochodzi pierwsza wzmianka o tym miejscu, zwanym wówczas „Folwark Augustina”. Kaci miejscy, razem z woźnymi sądowymi, żyli w obrębie murów miasta do roku 1571. Jednak później przeprowadzili się za Finstertor. Tam, z krótką przerwą, mieszkali już stale. W 1586 r. w dawnym gościńcu folwarku Augustina został wybudowany nowy przytułek dla nieuleczalnie chorych (na dżumę). O dalszych losach budynku nic nie wiadomo.

Od strony ulicy można odczytać napis „1666 L.S.B.” (Lorenz Strassburger – był to najsławniejszy kat Görlitz). Od strony dziedzińca na budynku znajduje się tablica z datą 1676, mieczem i inicjałami LSB.

Budynek posiada masywny parter z wmurowanych w ścianę kamieni. Zapewne znajdowały się tu kiedyś ślepe kuchnie i magazyny. Piętro, na którym najprawdopodobniej znajdowały się właściwe pomieszczenia mieszkalne, posiada konstrukcję muru pruskiego utrzymanego w stylu frankońskim. Budowla posiada dach siodłowy z drewnianym szczytem, który wcześniej pokryty był drewnianymi gontami. Poprzez swój charakter i strukturę dom służy jako obiekt szkoleniowy dla restauratorów z Centrum Kształcenia Zawodowego Rzemieślników i Restauratorów Zabytków. Od roku 2003 mają tu siedzibę młodzieżowe warsztaty budowlane.

[W domu kata zwiedzić można wystawę związaną z projektami i pracą młodzieżowych warsztatów z Görlitz. Możliwość rozmowy z obecnymi i dawnymi uczestnikami rocznego wolontariatu na rzecz ochrony zabytków.]

18 Große Wallstraße

Nikolaikirche und Nikolaikirchhof | Kościół św. Mikołaja/Cmentarz św. Mikołaja

Wohl schon im 12. Jahrhundert existierte am heutigen Standort ein Kirchenbau, der namensgebend für die umliegende Nikolaivorstadt war. Dieses frühe Gotteshaus war lange Zeit die Hauptkirche von Görlitz, bis es in dieser Funktion im Spätmittelalter von der Peterskirche abgelöst wurde. Die Grundsteinlegung für die dreischiffige, spätgotische Hallenkirche erfolgte 1452. Doch durch die zeitgleiche Bautätigkeit an der Peterskirche kam das Vorhaben nur schleppend voran und konnte erst im späten 16. Jahrhundert endgültig abgeschlossen werden. Den hohen bildhauerischen Anspruch der Erbauungszeit zeigt besonders das Südportal von 1517 mit einem gut gearbeiteten Kreuzigungsrelief, das von Skulpturen des hl. Nikolaus und der hl. Katharina flankiert wird.

Nach Beschädigungen im Dreißigjährigen Krieg wurde die Kirche auch beim Stadtbrand von 1717 ein Opfer der Flammen. Danach wurde das spätgotische Gewölbe durch eine bemalte Flachdecke mit perspektivischen Architekturdarstellungen ersetzt.

1925/26 erfolgte die Umgestaltung zu einer Gedächtnisstätte für die evangelischen Gefallenen des Ersten Weltkriegs im Stil des Expressionismus. Den Auftrag hierzu erhielt Martin Elsässer, der Leitende Direktor

der Kunstgewerbeschule Köln. Aus dieser Bauphase stammen u. a. die Pfeiler mit sternenförmigen Grundriss, die gotisierenden Gewölbe und die Westempore mit den beeindruckenden Skulpturen einer Trauernden und eines erschöpften Kriegers von Hans Wissel. Die nuancenreich abgestufte Farbgestaltung hat sich an der Empore und vereinfacht auch an den Pfeilern erhalten. Drei Achsen dieser Ausmalung wurden bereits an der Nordwand rekonstruiert. Wohl schon im 12. Jahrhundert angelegt und um 1305 erstmals erwähnt, blieb der Nikolaikirchhof bis in die Mitte des 19. Jahrhunderts die größte und wichtigste Beerdigungsstätte von Görlitz. Mit der Eröffnung des Städtischen Friedhofs 1847 fanden Bestattungen fortan nur noch in Ausnahmefällen dort statt. Da der Gottesacker nach seiner Schließung jedoch mit seiner Grabmal- und Bausubstanz weitgehend erhalten blieb, ist er ein äußerst seltenes und beredtes Zeugnis städtischer Sepulkralkultur der Zeit von 1600 bis 1850.

Mehr als 800 Grabmale und Epitaphe spiegeln den stilistischen Wandel vom Manierismus über den Barock bis hin zu Klassizismus, Romantik und Historismus wider. Sie bezeugen die sich wandelnde Religiosität und die Jenseitshoffnung einer wohlhabenden Görlitzer Bürgerschicht, aber auch deren Selbstdarstellungs- und Repräsentationswillen über den Tod hinaus. Besonders die barocken Grab- und Gedenksteine fordern den Betrachter durch Allegorien und Emblemata, oft auch durch ihre Inschrift zur Reflexion über die Flüchtigkeit des Lebens und die Vergänglichkeit alles Irdischen auf. Sie spiegeln so die Welterfahrung vieler damaliger Zeitgenossen wider. Nicht zuletzt wegen seines großen Bestands an Grufthäusern zählt der Nikolaikirchhof zu den herausragenden Friedhofsdenkmälern. Sie wurden vom frühen 17. bis zur Mitte des 18. Jahrhunderts errichtet. Neben prächtigen Grabmalen sind in einigen der Mausoleen noch die dekorativen Ausmalungen der Erbauungszeit erhalten.

[Die Kirche ist zur Besichtigung geöffnet. Um 18:00 Uhr wird eine Führung durch die Nikolaikirche angeboten.]

Zapewne już w XII w. istniał w tym miejscu kościół, którego patron użył imienia także nazwie całej otaczającej świątynię dzielnicy – Przedmieściu Mikołajskiemu. Ten wczesny kościół był przez długi czas główną świątynią Görlitz, aby w późnym średniowieczu przekazać tę funkcję kościołowi św.

Piotra i Pawła. Kamień węgielny tego trójnawowego, późnogotyckiego kościoła halowego położono w 1452 r. Jednak z powodu prowadzonych w tym samym czasie prac budowlanych przy kościele św. Piotra i Pawła, wznoszenie kościoła św. Mikołaja można było ukończyć definitywnie w końcu XVI w. Wysokie aspiracje artystyczne mieszczaństwa z okresu powstawania świątyni widać szczególnie w portalu południowym (1517) z dobrze opracowaną płaskorzeźbą Ukrzyżowania otoczoną rzeźbami św. Mikołaja i św. Katarzyny. Po uszkodzeniach będących następstwem wojny trzydziestoletniej, budynek padł w 1717 r. ofiarą ognia trawiącego całe miasto. W tym czasie późnogotyckie sklepienie zostało zastąpione płaskim sufitem z namalowanymi na nim perspektywicznymi przedstawieniami architektury. W latach 1925-26 dokonano przekształcenia świątyni w utrzymane w stylu ekspresjonistycznym miejsce upamiętniające ewangelickich poległych w I Wojnie Światowej. Przeformowania dokonał Martin Elsässer, dyrektor Szkoły Rzemiosła Artystycznego w Kolonii. Z tego okresu pochodzą m.in. filary o przekroju gwiazdzystym, gotyzujące sklepienie i empora zachodnia ze wspianymi rzeźbami żałobnika i wyczerpanego wojownika dłuta Hansa Wissela. Pełna niuansów kolorystyka zachowała się na emporze i w uproszczonej formie na filarach. Trzy osie polichromii zrekonstruowano już na ścianie północnej.

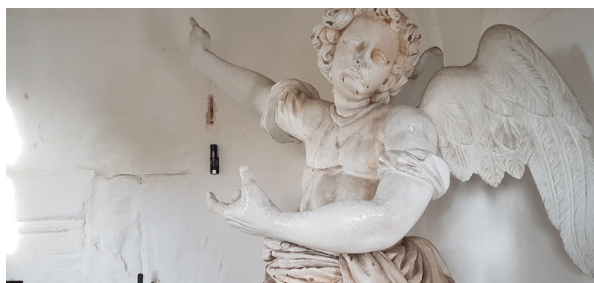
Zapewne założony już w XII w. a wymieniony po raz pierwszy w 1305 r., cmentarz św. Mikołaja był do połowy XIX w. największym i najważniejszym cmentarzem Görlitz. Od momentu otwarcia Cmentarza Komunalnego (1847) pogrzeby odbywały się tu tylko wyjątkowo. Jako że po zamknięciu nekropolii zachowały się na niej groby i grobowce, jest ona przez to wyjątkowo rzadkim i wymownym przykładem miejskiej kultury sepulkralnej okresu od 1600 r. do 1850. Groby i epitafia, w liczbie przekraczającej 800 sztuk, odzwierciedlają zmieniające się style: od manieryzmu poprzez barok do klasycyzmu, romantyzmu i historycyzmu. Przedstawiają zmienną religijność i nadzieję na życie po życiu bogatych mieszczaństwa Görlitz, ich wyidealizowane obrazy oraz potrzebę reprezentacji również po śmierci. Do refleksji nad ulotnością życia i przemijaniem wszystkich rzeczy ziemskich odwiedzających skłaniają poprzez alegorie, emblematy i napisy barokowych grobów i kamieni pamiątkowych. Odzwierciedlają one także doświadczenia wielu ówczesnie żyjących. Poprzez powyższe oraz ze względu na dużą ilość mauzoleów cmentarz św. Mikołaja zalicza się do czołowych zabytków cmentarnych. Mauzolea budowano tu od początków XVII w. do

połowy XVIII w. Zachowały się w nich, obok wspaniałych grobowców, także dekoracyjne malowidła z okresu powstania budowli.

[Kościół jest otwarty dla zwiedzających. O godz. 18:00 odbędzie się zwiedzanie z przewodnikiem.]

19 Heilige-Grab-Straße 79

Heiliges Grab | Święty Grób

Der Entstehung der Anlage ging eine Pilgerfahrt des Patriziers Georg Emmerich nach Jerusalem voraus, wo er 1465 zum Ritter des Heiligen Grabes geschlagen wurde. Nach seiner Rückkehr initiierte er den Bau einer Nachahmung des Heiligen Grabes im maurisch-romanischen Mischstil an einer Stelle, an der sich schon im 14. Jahrhundert eine Andachtsstätte mit einem Kreuzweg befand. Die Grabkapelle enthält zwei Räume. In der hinteren Kammer ist das Grab in Form einer Steinbank nachgebildet. Gegenüber erhebt sich die Doppelkapelle des Heiligen Kreuzes, mit deren Bau 1481 begonnen wurde. Sie wird von einem überschlanken Dachreiter bekrönt, der zu den merkwürdigsten Bauteilen in Görlitz gehört. Ober- und Unterkapelle besitzen aufwändige Netzgewölbe im Stil der Spätgotik. Hier findet sich eine Anhäufung von Symbolen, die den Leidensweg Christi verdeutlichen. Kreisrunde Vertiefungen im Fußboden der Oberkapelle als Standort für die drei Kreuze, eine Blutrinne und eine künstlich ausgeführte Mauerspalte sind Teil dieser Gesamtinszenierung. Zusammen mit der kleinen Salbungskapelle sind Grab und Kapelle in die umgebende Landschaft eingebunden. Bezeichnungen wie „Jüngerwiese“, „Kidrontal“ und „Ölberggarten“ machen deutlich, wie sehr die damaligen Zeitgenossen die Anlage als religiöses Gesamtkunstwerk verstanden haben. **[geöffnet von 09:00 - 17:00 Uhr, Eintritt 3,-€/ Eintritt mit Führung 5,-€]**

Historia obiektu zaczyna się od pielgrzymki patrycjusza Georga Emmericha do Jerozolimy, gdzie w 1465 r. został on Rycerzem Grobu Św. Po powrocie rozpoczął budowę jego kopii. Utrzymany jest on w stylu mieszanym (mauretańskim i romańskim) a stoi w miejscu, w którym już w XIV w. znajdowało się przeznaczone do refleksji miejsce z drogą krzyżową. Kaplica Grobu składa się z dwóch części – w drugiej z nich znajduje się Grób o formie ławy kamiennej. Naprzeciw stoi podwójna kaplica. Jej budowę rozpoczęto w 1481 r. Jest ona zwieńczona bardzo wąskimi sygnaturkami, które należą do najciekawszych elementów budowlanych w Görlitz. Kaplica górna i dolna posiadają wystawne późnogotyckie sklepienia sieciowe. Tu znajduje się wiele symboli związanych z drogą krzyżową. Okrągłe wgłębienie w posadzce kaplicy górnej, miejsce trzech krzyży, rynna na krew i sztucznie wykonane rysy w murze są częścią ogólnej inscenizacji. Grób i kaplice, razem z małą kaplicą Namaszczenia, współgrają z otaczającym krajobrazem. Świadczy o tym „Jüngerwiese” (tzw. Łąka Apostołów), „Kidrontal” (Dolina Cedronu), „Ölberggarten” (Ogród Oliwny). Dzięki temu miejscu możemy uzmysłwić sobie, jak duże znaczenie dla ludzi dawnych czasów miało położenie obiektu rozumianego jako religijna kompozycja artystyczna.

[otwarty w godz. 09:00 - 17:00, wstęp 3,-€/wstęp ze zwiedzaniem z przewodnikiem 5,-€]

20 Hofeweg 7

Schloss Oberneundorf mit Nebengebäuden und Park | Pałac Oberneundorf z przyległymi budynkami i park

Das fast vollständig im Zustand des 16. Jahrhunderts erhaltene Schloss mit Nebengebäuden und Park ist signifikanter Bestandteil eines Rittergutes. Der

Grundriss des Herrenhauses erstreckt sich über ein auf den Kopf gestelltes T, wobei die Hauptschauseite nach Ost zum Gutshof gerichtet ist und mit einem Satteldach versehen ist. Der heutige dreigeschossige Baukörper (außer einem kleinen „Zwickelbau“) entstammt anhand seiner einheitlichen Gestaltungsmerkmale wie verkörppte Fascien an den Fenstern und Hauptportal (mit dem Wappen derer von Gersdorff darüber von 1703, Südportal 19. Jahrhundert) unschwer der Zeit aus dem späten 16. Jahrhundert. Die überaus seltene Sgraffitodekoration aus der Zeit um 1570/80 weist eine Architekturgliederung mit Eckbossierung und liegenden Quadern mit Diamantschnitt im Erdgeschoss auf. Der darüberliegende Bereich wird durch weiße horizontale Bänder in vier Bildfeldzonen unterteilt, diese werden zum Teil durch Kreisbögen vertikal gegliedert. Zwischen EG und 1. OG werden dekorative Elemente wie Schrift, pflanzliche Ornamente, Roll- und Beschlagwerk sichtbar. In den beiden Bildzonen über den Fenstern des 1. OG sind überlebensgroße menschliche Figuren erkennbar (Landsknechte in zeitgenössischen Uniformen, biblische Szenen und Landschaften mit einer Jagdszene). Ungewöhnlich ist dabei die große Dichte und Häufigkeit von Schraffuren in der Binnenzeichnung. Im Innern sind u. a. Kellergewölbe aus Erbauungszeit, eine schwere Holzkassettendecke im 2. OG, barocker Dachstuhl und Gewölbe im Innern mit handgezogenen Stuckgraten aus dem frühen 18. Jahrhundert, Holzvertäfelungen und Türen sowie eine Wäschemangel im Erdgeschoss aus dem 19. bzw. Anfang des 20. Jahrhunderts erhalten.

Die häufig wechselnden Eigentümer sind bis in das Jahr 1393 nachweisbar. Das Schloss war bis 1945 Herrenhaus, danach wurde es als Kindergarten genutzt. Seit ca. 20 Jahren steht es leer, zurzeit laufen Sicherungs-, Instandsetzungs- und Restaurierungsarbeiten.

[Geöffnet: 11:00 – 16:00 Uhr, für Kaffee und Kuchen ist gesorgt, kleine Besucher können den Geschichten eines Märchenerzählers lauschen]

Zachowany prawie całkowicie w stanie z XVI wieku pałac z sąsiednimi budynkami i parkiem jest znaczącą częścią dóbr rycerskich. Rzut dworu posiada kształt odwróconej litery T, przy czym główna strona jest skierowana na wschód do dziedzińca majątku. Pałac posiada

dach dwuspadowy. Nietrudno określić czas powstania jego trzykondygnacyjnej bryły (poza małą „żagielkową” budowlą) na XVI w., na podstawie jej jednakowych cech dekoracji, takich jak zakrzywione fasciae przy oknach, portal główny (nad nim herb rodu von Gersdorff z 1703 r., południowy portal z XIX w.). Nad wyraz rzadka dekoracja sgraffitowa z około 1570/80 r. pokazuje kompozycję architektoniczną złożoną z narożnego boniowania i leżących ciosów, o diamentowych podziałach na parterze. Leżący nad tym obszar został podzielony na cztery pola z obrazami przez białe, poziome wstęgi, które częściowo przybierają kształt łuku w pionie. Między parterem a pierwszym piętrzem widoczne są elementy dekoracyjne, takie jak napisy, ornamenty roślinne, kartuszowo-zwijane i okuciowe. W obu polach z obrazami nad oknami pierwszego piętra można rozpoznać figury ludzkie o nadnaturalnej wielkości (lands knecht w ówczesnym mundurze, sceny biblijne i pejzaże z polowań). Niezwykła jest przy tym duża gęstość i częstotliwość szrafów w wewnętrznym rysunku. We wnętrzu zachowane są m.in. sklepienia w piwnicy z czasu budowy pałacu, ciężki, drewniany strop kasetonowy na drugim piętrze, barokowa więźba dachowa i sklepienie wewnątrz z ręcznie pociągniętymi krawędziami ze stiuku z początków XVIII w., drewniane boazerie i drzwi, jak również magiel na parterze z XIX lub z pocz. XX wieku. Często zmieniający się właściciele znani są do 1393 roku. Pałac do 1945 r. służył za dwór, potem używany był jako przedszkole. Od około 20 lat stoi pusty. Od końca ubiegłego roku trwają prace zabezpieczeniowe, remontowe i restauratorskie.

[otwarty w godz.: 11:00 – 16.:00, kawa i ciasto dla zwiedzających, mali goście mogą wysłuchać opowieści bajora]

21 James-von-Moltke-Straße 30

Mietshaus | Dom czynszowy

Mit der Stadterweiterung von Görlitz zu Beginn des 19. Jahrhunderts wurden repräsentative Ausfallstraßen angelegt. In Verlängerung der Bismarckstraße entstand so auch die James-von-Moltke-Straße. Während in Zentrumsnähe und am südlichen Ende noch solitärstehende Villen mit ihren großzügigen Gärten die großen kommunalen Grünanlagen wie Stadtpark scheinbar durch die Stadt fließen lassen, ändert sich das städtebauliche Konzept gegen Ende

des Jahrhunderts. Die Gebäude begleiten nun im Blockrand die Straße, Vorgärten werden nicht mehr angelegt.

Spannend reagiert das Haus Nr. 30 auf sein Nachbarhaus mit Vorgarten – die Stirnwand ist ganz in italienischer Manier mit Nischenfigur gestaltet. Auch sie greift das gute nachbarschaftliche Verhältnis auf, stellt sie doch eine antike Kulddienerin, die eine Flüssigkeit aus einem Krug symbolisch in Flammen eines Opferaltars gießt, das Motiv der mit der Devise „L'amitié“ - Freundschaft dar.

Wraz z rozbudową miasta Görlitz na początku XIX wieku budowano reprezentacyjne ulice wylotowe. W ten sposób powstała również ulica James-von-Moltke-Straße. Podczas gdy położone w pobliżu centrum i na południowym krańcu miasta osobne wille z rozległymi ogrodami sprawiają, że duże miejskie tereny zielone, takie jak park miejski, wydają się przepływać przez miasto, koncepcja urbanistyczna zmienia się pod koniec wieku. Budynki stoją w jednym ciągu wzdłuż ulicy, nie zakłada się już ogródków od ich frontu.

Budynek pod numerem 30 ciekawie reaguje na sąsiedni dom z ogródkiem od frontu – ściana czołowa jest zaprojektowana w stylu włoskim z rzeźbą w niszy. Ona również nawiązuje do dobrych stosunków sąsiedzkich, przedstawia bowiem antyczną kapłankę, która symbolicznie wylewa płyn z dzbanu w płomień ołtarza ofiarnego, motyw przyjaźni z hasłem „L'amitié”.

22 Kastanienallee 16

Niederhof | *Dwór Dolny*

In einer Senke im Bereich des früheren Groß-Biesnitz befindet sich eines der letzten erhaltenen Hofgüter im Görlitzer Stadtgebiet. Die als Niederhof bezeichnete Dreiseitenanlage gehörte zum Gesamtkomplex des Loenschen Guts.

Ein besonderes Augenmerk verdient das Haupthaus aus dem 18. Jahrhundert, welches das Gebäudeensemble nach Norden abschließt. Die Ostseite dieses Wohnstallhauses ist im Erdgeschoss in Umgebindebauweise errichtet worden. Reste der Stützenkonstruktion, Umgebindeständer und Rähm sind teilweise noch sichtbar. Ehemals von Mauern verdeckt befindet sich im Umgebindeteil die Blockstube. Nach Westen schließt sich im Erdgeschoss der Stallteil in Massivbauweise an. Das Obergeschoss ist hier in Stockwerkbauweise konstruiert. Über die Gesamtlänge des Massivteils erstreckt sich eine Pawlatsche. Ein zweiseitiges Krüppelwalmdach schließt das Gebäude ab. Ein Riegel aus zwei miteinander verbundenen Gebäuden begrenzt die Anlage im Westen. Sein Nordteil besteht aus einem zweigeschossigen Wohnstallhaus mit einem Außenzugang zum Obergeschoss und einem schmiedeeisernen Austritt. Wahrscheinlich befand sich hier ebenfalls eine Pawlatsche. Das dortige Erdgeschoss wurde als Durchfahrt und Remise genutzt. Im mittleren Bereich war wahrscheinlich ein Pferdestall untergebracht. An ihn schließt das ehemalige Stall- und Speichergebäude an, das heute einen Waldorfkindergarten beherbergt. Ein eingeschossiges Lagerhaus für landwirtschaftliche Geräte und Maschinen flankiert südlich den Hof. Idyllisch umgeben Garten- und Wiesenflächen das Anwesen.

[Das Objekt ist nach seiner umfassenden Sanierung zu besichtigen. Verpflegung wird angeboten.]

W obniżeniu obszaru przy dawnym Groß-Biesnitz znajduje się jeden z ostatnich zachowanych folwarków należących do terenu miasta Görlitz. Nazywany Dolnym Dworem, trzyczęściowy kompleks należał kiedyś do zespołu majątku z Loen.

Na szczególną uwagę zasługuje budynek główny pochodzący z XVIII w., który zamyka całość od strony północnej. Wschodnia strona tej chyży jest zbudowana na parterze w sposób przysłupowo-zrębowy. Resztki konstrukcji nośnej, słupki i oczep, są jeszcze częściowo widoczne. W części przysłupowej znajduje się izba wieńcowa, dawniej zasłonięta murem. Od strony zachodniej parter przylega do stodoły masywną konstrukcją. Piętro ponad stodołą wzniesiono za pomocą muru pruskiego. Ponad nią wznosi się przejście. Budynek zamyka od góry dwustronny dach naczółkowo-półszczytowy.

*Kompleks połączonych ze sobą budynków zamyka zespół od zachodu. Jego północna część składa się z dwupiętrowej chyży z zewnętrznym wejściem na piętro i żelaznym występem. Najprawdopodobniej znajdowało się tu także przejście. Parteru używano jako przejazdu i remizy. W środkowej części mogła znajdować się stajnia. Do niej przylega budynek stodoły i spichlerza, w którym obecnie znajduje się przedszkole waldorfskie. Parterowy magazyn narzędzi i maszyn rolniczych zamyka dziedziniec o południa. Kompleks otaczają idylliczne ogrody i łąki.***[Obiekt po przeprowadzonej szerokiej renowacji można zwiedzać. Można skorzystać z poczęstunku.]**

23 Kirchplatz

Dorfkirche Tauchritz | Kościół wiejski Tauchritz

Die evangelische Pfarrkirche wurde 1686 nach dem Brand des Vorgängerbaus, der vermutlich vor 1380 entstanden war, errichtet. Der verputzte Bruchsteinbau wurde als schlichte turmlose Saalkirche mit einer an die Apsis anschließenden Sakristei ausgeführt. Der Anbau der zweigeschossigen Patronatsloge an der Nordseite entstand 1750 und besitzt über den Fenstern ovale Öffnungen, zum Teil mit Butzenverglasung. Die Westseite mit dem flachbogigen Eingang ist von einfacher Gestalt. Die Innenausstattung präsentiert sich in angenehmer Schlichtheit. Ein Kanzelaltar aus

dem 18. Jahrhundert wird von marmorierten Säulen und seitlichem Schnitzwerk flankiert. Die Emporen sind an den Längsseiten zweigeschossig ausgebildet, an der Westseite befindet sich die Orgelempore.

Die Patronatsloge ist mittels einer hölzernen Brüstung und vier Fenstern abgetrennt. Von besonderer Schönheit ist hier der Keramikofen im Rokokostil. Ein qualitätvoller Grabstein an der südöstlichen Kirchwand zeigt den 1685 verstorbenen Ritter von Warnsdorf in Lebensgröße. Das äußere Erscheinungsbild der Kirche geht auf die umfangreiche Fassadenerneuerung von 2001 zurück. Der historische Quaderputz aus der Erbauungszeit wird an der Nordfassade in Form eines archäologischen Fensters gezeigt.

[Die Kirche ist geöffnet von 11:00 - 18:00 Uhr.]

Ewangelicki kościół parafialny powstał w 1686 r. na miejscu spalonej wcześniej świątyni. Tę wybudowano, jak się przyjmuje, przed 1380 r. Obecny kościółek, zbudowany z kamienia łamanego, jest skromnym kościołem salowym bez wieży, z zakrystią przylegającą do apsydy. Znajdujące się w części północnej, dwupoziomowe loże patronów (powstałe w 1750 r.) posiadają nad oknami owalne otwarcia ozdobione częściowo zachowanymi witrażami. Część zachodnia kościoła, z łagodnym łukiem nad wejściem, ma bardzo prostą formę. Wnętrze świątyni zadziwia łagodną i ujmującą skromnością. Ołtarz-ambona (XVIII w.) ozdobiony jest marmurkowanymi kolumnami i rzeźbami bocznymi. Empory są dwupoziomowe w dłuższych ramionach, a po ich zachodniej stronie umieszczono organy. Loże patronów są oddzielone od reszty kościoła drewnianymi balustradami i czterema oknami. Szczególnie piękny jest rokokowy piec ceramiczny. Na południowo-wschodniej ścianie umieszczono płytę nagrobną o dużej wartości artystycznej, która

przedstawia zmarłego w 1685 r. rycerza von Warnsdorfa w wymiarach naturalnych. W roku 2001 podczas szeroko zakrojonych działań renowacyjnych odnowiono fasadę kościoła. Oryginalne otynkowanie ciosów przedstawiono na fasadzie północnej

[Kościół jest otwarty w godz. 11:00 – 18:00.]

24 Kirchplatz 3

Pfarrhof Tauchritz | *Plebania Tauchritz*

Pfarrhöfe bildeten bis weit ins 19. Jahrhundert hinein die Existenzgrundlage des Pfarrers und seiner Familie. Zuwendungen in Form von Geld- und Naturalabgaben waren nur in geringem Maß üblich; Gehaltszahlungen reichten zum Leben nicht aus. Auch Geistliche mussten so von den Erträgen eigener Landwirtschaft leben, was es ihnen nicht unmöglich, jedoch bedeutend schwieriger machte, ihren seelsorgerischen Pflichten nachzukommen.

Schriftliche Zeugnisse über die Baugeschichte des Tauchritzer Pfarrhofs sind nicht bekannt; er wurde aber augenscheinlich im zweiten Viertel des 19. Jahrhunderts errichtet. Das Anwesen umfasste ein Wohnhaus für den evangelischen Pfarrer und seine Familie (eventuell auch Gesinde), eine Scheune, einen Obstgarten, Weidefläche und einen Garten mit Brunnen. Das dreigeschossige Wohnhaus besitzt eine klassizistische Fassade mit einer Putzquaderung. Das Krüppelwalmdach ist mit Fledermausgauben besetzt. Sehr ähnlich ist die Scheune gestaltet, die sich direkt hinter dem Wohnhaus befindet. Unverputzte Wandbereiche lassen verschiedene Baumaterialien (Bruchstein- und Ziegelmauerwerk) erkennen.

In der Diele des Pfarrhauses ist der originale Fliesenboden in kräftigen Blau- und Grautönen erhalten.

Außerdem ist im Erdgeschoss die Winterkirche eingerichtet. Der Boden aus breiten Dielen und fein gearbeitete Türklinken aus der Erbauungszeit geben den schlichten Räumen eine besondere Aufwertung.

[Das Pfarrhaus ist geöffnet von 11:00 - 18:00 Uhr]

Do późnego XIX w. plebanie stanowiły podstawę egzystencji pastorów i ich rodzin. Wsparcie w postaci pieniędzy bądź produktów naturalnych były rzadko spotykane; comiesięczne wypłaty nie były wystarczające. Także duchowni musieli żyć z pracy na roli, która mocno utrudniała, ale nie uniemożliwiała, spełnianie obowiązków duszpasterskich.

Świadectwa pisane dotyczące historii budowlanej plebanii w Tauchritz nie są znane. Jednak na pierwszy rzut oka wydaje się pochodzić z ok. 1840 r. Na obejście składał się dom mieszkalny ewangelickich pastorów i ich rodzin (ewentualnie czeladzi), stodoła, sad, pastwisko oraz ogród ze studnią.

Trzypiętrowy budynek mieszkalny posiada klasycystyczną fasadę z ciosami z tynku. W dachu naczółkowo-półszczytowym umieszczono okna. Podobnie wykonano stodołę, która znajduje się dokładnie za domem. Niepokryte tynkiem powierzchnie ścian pozwalają rozpoznać różnorodne materiały budowlane: kamień łamany, cegły.

W sieni plebanii zachowały się oryginalne płytki podłogowe w mocnych odcieniach niebieskiego i szarego. Na pierwszym piętrze zachowało się kilka przedmiotów wystroju, które poszerzają obraz życia na plebanii. Poza tym na pierwszym piętrze umieszczono pomieszczenie dla zimowych zgromadzeń modlitewnych. Podłogi z szerokich desek wraz z dobrze wykonanymi klamkami pochodzącymi z okresu powstania budynku nadają skromnym pomieszczeniom szczególny charakter.

[Plebania jest otwarta w godz. 11:00 - 18:00.]

25 Kirchplatz 12

Schloss | Pałac

In den Jahren 1686/87 wurde der heutige zweigeschossige Baukörper mit hohem Vollwalmdach errichtet. Der Vorgängerbau, der 1306 das erste Mal urkundlich erwähnt ist, brannte 1683 vollständig ab. Auf der Nordseite sind heute noch Fragmente der

alten Turmmauern sowie mächtige Stützmauern vorzufinden. Seit dem 18. Jahrhundert war die Anlage im Besitz des nahe gelegenen Stiftes Joachimstein, dem heutigen Radomierzyce. Nach 1945 wurde das Schloss als Schule, ab 1960 für Wohnzwecke genutzt, 1987 folgte der Leerstand.

Die Hauptfassade des verputzten Bruchsteinbaus wird durch einen Mittelrisalit mit mächtigem reich verziertem Dreiecksgiebel mit einem Rundfenster und einer zweiläufigen Freitreppe definiert. Zwei Engel tragen Spruchbänder mit dem oval geschweiften Wappen der Besitzer aus der Erbauungszeit, von Warnsdorf und Gersdorf.

Im Innern präsentiert sich eine reiche historische Ausstattung. Die Stuckdecken zeigen in vielfältiger Ornamentik sowohl florale Formen als auch außergewöhnliche figürliche Darstellungen. Der Kamin im ehemaligen großen Saal sowie verschiedene Türen verfügen über eine reich gestaltete Bekrönung.

Dzisiejsza dwukondygnacyjna bryła z wysokim czterospadowym dachem została wzniesiona w latach 1686/87. Poprzedni budynek, który pierwszy raz jest wspomniany w 1306 r., spłonął całkowicie w 1683 roku. Po północnej stronie znajdują się jeszcze dziś fragmenty murów dawnej wieży, jak również potężne mury oporowe. Od XVIII w. całe założenie było częścią własności pobliskiej kolegiaty „Joachimstein” (dzisiejsze Radomierzyce). Po 1945 r. pałac służył jako szkoła, od 1960 r. jako budynek mieszkalny, w 1987 r. opustoszał.

Główna fasada budynku z otynkowanego kamienia łamanego wyróżnia się poprzez środkowy ryzalit z podwójnymi schodami zewnętrznymi oraz potężnym, bogato zdobionym trójkątnym szczytem z okrągłym oknem. Dwa anioły dźwigają transparenty z owalnie wygiętym herbem właścicieli budynku z czasu jego powstania - rodzin von Warnsdorf i von Gersdorf.

We wnętrzu ukazuje się bogate wyposażenie. Stiukowe sufity przedstawiają w rozmaitej ornamentyce zarówno formy roślinne, jak i nadzwyczajne figuralne przedstawienia. Komin w dawnej dużej sali, jak również różne drzwi, posiadają bogato zdobione zwieńczenia.

Das aus der Zeit um 1540/45 stammende Haus kennzeichnet die Endphase der Görlitzer Frührenaissance. Wie man an der Fassade aufgrund unterschiedlicher Geschosshöhen und variierender Abstände der Fensterachsen zueinander ablesen kann, ist es aus zwei Hauseinheiten zusammengewachsen. Die Fenstergehänge aus Sandstein sind der Renaissance zuzuordnen. Sie sind je nach Geschoss unterschiedlich gestaltet. Das Auffälligste an der Fassade ist jedoch das mit schrägem Deckgesims ausgeführte Rahmengewandportal. Mit den Sitznischen, den Medaillons mit Blütenmotiven und Akanthusblattwerk weist es ebenso typische Merkmale der Renaissance auf. Der Anker über dem Portal diente als Hauszeichen, denn das Gebäude war auch unter dem Namen Goldener Anker bekannt.

Im Erdgeschoss gelangt man in eine große Eingangshalle mit Kreuzgratgewölbe. Die Treppe aus der Zeit des Barock führt in die Obergeschosse. In der ersten Etage befindet sich ein ebenso mit einem Kreuzgratgewölbe abgeschlossener Raum, der vermutlich als privater Andachtsraum genutzt wurde. Hier haben sich unter späteren Farbfassungen Fragmente spätgotischer Malereien erhalten. In den von roten und schwarzen Bändern gefassten Wandfeldern sind auf grauem und rotem Untergrund ein Bischof, die Begegnung der schwangeren Maria mit der heiligen Elisabeth, eine Jagdszene und ein Jungbrunnen dargestellt. In den Schildbögen befinden sich Blattranken, unterhalb der Szenen eine Draperie. Diese Malereien sind vor der Einwölbung entstanden und werden von den Kämpferzonen der Gewölbe teilweise überdeckt.

Pochodzący z ok. 1540-1545 r. budynek jest przykładem końcowej fazy wczesnego renesansu w Görlitz. Z różnych wysokości umieszczenia okien oraz ich rozłożenia można wywnioskować, że składa się on z dwóch przylegających do siebie domów. Piaskowcowe rozglifienia okien przyporządkowuje się do okresu renesansu. Na piętrach są one niejednakowo ozdobione. W fasadzie najbardziej rzuca się w oczy portal z ramowym rozglifieniem oraz gzymsem. Nisze do siedzenia, medaliony z motywami kwiatów oraz liście akantu są także charakterystyczne dla renesansu. Kotwica ponad portalem służy za znak rozpoznawczy budynku, który był nazywany Pod Żółtą Kotwicą.

Na parterze umieszczono duży hall wejściowy ze sklepieniem krzyżowym. Barokowe schody prowadzą na piętra. Na pierwszym znajduje się pomieszczenie również ze sklepieniem krzyżowym. Było to zapewne prywatne miejsce, w którym oddawano się modlitwie. Tu, pod warstwami farby zachowały się fragmenty gotyckich malowideł. Na zamkniętych czerwonymi i czarnymi ramami szarych i czerwonych polach przedstawiono biskupa, spotkanie brzemiennej Maryi ze św. Elżbietą, scenę polowania i źródło życia. W łukach tarczowych umieszczono wijące się liście, a poniżej scen draperię. Te malowidła powstały wcześniej niż sklepienia i zostały częściowo przykryte nasadnikami łuków.

27 Lunitz 9

Oktagon

Das Oktagon war ursprünglich Teil der im Jahre 1853 gegründeten „städtischen Gasbeleuchtungs-Anstalt“ und befindet sich an der Grenze von Altstadt und Nikolaivorstadt. Noch heute erinnert der Straßenname an den nahegelegenen, später trockengelegten Bach

Lunitz, der sich unweit des Bauwerks befand.

Das Gaswerk mit Zugang am Grünen Graben ermöglichte am 6. November 1853 erstmals in Görlitz eine Straßenbeleuchtung mit Gas. Erheblich ausgebaut wurde es durch den Inspektor der Berliner Gasanstalt Gottlob Ehrenfried Schwarzer, der das Werk 1859 übernahm. Ursprünglich befanden sich an der Stelle des Werkes Fischteiche und vermutlich auch eine Branntweinbrennerei.

Das Oktagon wurde Mitte des 19. Jahrhunderts als Aufbewahrungsort zweier großer runder Gasbehälter errichtet. Es handelt sich dabei um ein achteckiges, zweigeschoßiges Bauwerk mit einer Fassade aus Zyklopenmauerwerk und backsteingerahmten Fensteröffnungen. Es stellt ein Beispiel für die preußische Architekturmode des 19. Jahrhunderts dar. Bis Ende des 19. Jahrhunderts beinhaltete es seine zwei großen Gasbehälter, die später entfernt wurden. Seit dem frühen 20. Jahrhundert dient das Oktagon als Materiallager. Der Einzug der Balkendecke wurde 1903 geplant. Bei dem Dach handelt es sich um eine Holz-Stahl-Verbundkonstruktion, die mit seiner achteckigen Form und einer freien Spannweite von 14 Metern eine anspruchsvolle Ingenieursleistung darstellt.

Oktagon był pierwotnie częścią założonego w 1853 „städtische Gasbeleuchtungs-Anstalt” [miejskiego zakładu oświetlenia gazowego] i znajduje się na granicy starego miasta i przedmieścia Nikolaivorstadt. Obecna nazwa ulicy wywodzi się od nazwy pobliskiego, później osuszonego potoku Lunitz, który przepływał niedaleko od budowli.

Gazownia poprzez przyłącze na ulicy Grüner Graben umożliwiła w dniu 6 listopada 1853 po raz pierwszy w Görlitz oświetlenie ulic z zastosowaniem gazu. Znacznie rozbudowana została ona przez inspektora berlińskiej gazowni Gottloba Ehrenfrieda Schwarzera, który przejął zakład w 1859 roku. Upřednio w miejscu zakładu były stawy rybne i prawdopodobnie również gorzelnia.

Oktagon został zbudowany w połowie XIX wieku jako miejsce magazynowania gazu w dwóch dużych okrągłych zbiornikach. Jest to ośmiokątny, dwupiętrowy budynek ze ścianami fasadowymi w postaci muru cyklopowego, czyli skonstruowanego z wielkich nieobrobionych kamieni dopasowanych do siebie w miarę możliwości i z otworami okiennymi z cegły palonej. Jest

to przykład XIX-wiecznej architektury pruskiej. Do końca XIX wieku znajdowały się w nim dwa duże zbiorniki gazowe, które później zostały usunięte. Od początku XX wieku w Oktogonie był magazyn materiałów. Założenie więźby krokwiowo-belkowej dachu zrealizowano w 1903 roku. Dach ten to drewniano-stalowa konstrukcja kompozytowa, której ośmioboczny kształt i 14-metrowy wolny przelot stanowią ambitne osiągnięcie inżynierskie.

28 Mühlweg 15a Stadtvilla | **Willa miejska**

Ein Highlight des diesjährigen „Tag des offenen Denkmals“ ist das repräsentative Stadthaus Mühlweg 15a. 1897 ließ Rittmeister von Fiebig das Gebäude vom Görlitzer Architekten Paul Gerhard Röhr planen und durch Peter Dudel ausführen. Besonders gut lässt sich in dem Bau großbürgerliches Wohnen um 1900 nach-erleben: großzügige Wohnungen mit Parkett, originale Farbfassungen und die Zimmer der Bediensteten traten nach Entfernung jüngster Raumabtrennungen wieder zu Tage. Die aktuelle Sanierung hat das Ziel, großzügiges Wohnen wieder zu ermöglichen.

Atrakcją tegorocznego „Dnia Otwartych Zabytków” jest reprezentacyjna kamienica przy Mühlweg 15a. W 1897 r. rotmistrz von Fiebig zlecił zaprojektowanie budynku architektowi z Görlitz Paulowi Gerhardowi Röhrowi i wykonanie go Peterowi Dudelowi. Szczególnie dobrze widoczny jest w architekturze budynku wielkomieszczański styl mieszkania z około 1900 roku: przestronne mieszkania z parkietem, oryginalne kolory, pokoje dla służby ukazały się po usunięciu późniejszych ścian działowych. Obecny remont ma na celu przywrócenie funkcji mieszkaniowej w przestronnych wnętrzach.

29 Neißetalstraße 59

Dorfkirche Ludwigsdorf | *Kościół wiejski Ludwigsdorf*

Die der Jungfrau Maria und der heiligen Katharina geweihte Kirche wurde noch vor 1200 erbaut und ist seit der Eingemeindung von Ludwigsdorf nach Görlitz die älteste Kirche der Stadt. Der Dachstuhl konnte in die 1190er Jahre datiert werden und ist nahezu vollständig erhalten. Bereits 1346 gehörte sie zum Erzpriesterstuhl Görlitz. Es handelt sich um eine romanische Saalkirche mit Chorturm. Das gotische Gewölbe stammt aus dem späten 15. Jahrhundert. Der Chor mit Kreuzgewölbe und einer halbrunden Apsis wird durch einen spitzbogigen Triumphbogen vom Saal getrennt. Im Chorraum selbst sind zwei Taufbecken erhalten, von denen das ältere aus spätgotischer Zeit stammt und nachträglich mit der Jahreszahl 1744 versehen wurde. Über eine Treppe im Triumphbogen gelangt man zu der mit Schnitzwerk verzierten Kanzel. Deren Korb stammt aus der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts, der Schalldeckel wurde um 1730 hinzugefügt. Eine Orgel mit zinnernen Pfeifen auf der Empore an der Westseite wurde 1872 von der Orgelbaufirma Schlag und Söhne aus Schweidnitz in Schlesien hergestellt. Es handelt sich dabei um eine Schleifladenorgel mit rein mechanischer Traktur, die durch ihren Klang fasziniert. Sogar die Anlage zum Bälgetreten ist noch zu bewundern. Zum Gottesdienst läuten drei jüngere Stahlglocken in den Tonlagen F, As und B. Allerdings ist auch noch eine von 1869 stammende Bronzeglocke erhalten, die nur von Hand zu läuten ist. 1981 fand man an der Südseite ein in der Mitte des 19. Jahrhunderts vermauertes Spitzbogenportal mit gut gearbeitetem plastischen Schmuck. Es stammt aus der Übergangszeit von der Romanik zur Gotik.

[Die Kirche ist geöffnet von 12:00 - 17:00 Uhr.]

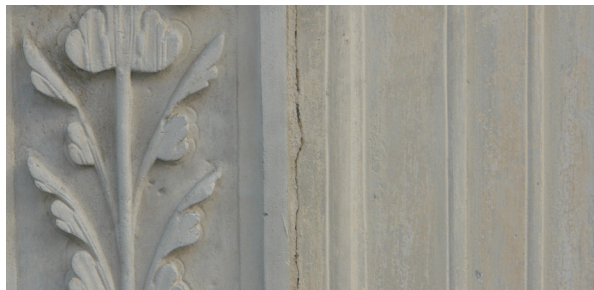
Kościół pod wezwaniem NMP i św. Katarzyny został wybudowany najprawdopodobniej jeszcze przed rokiem 1200. i jest od chwili przyłączenia Ludwigsdorf do Görlitz najstarszym kościołem miasta. Zachowany w stanie nienaruszonym więzar dachu może pochodzić z końca XII w. Od 1346 r. należał do arcybiskupstwa. Jest to romańska budowla halowa z wieżą nad chórem. Gotyckie sklepienie pochodzi z późnego XV w.

Sklepiony krzyżowo chór posiada półokrągłą apsydę i jest oddzielony od hali ostrym łukiem triumfalnym. W przestrzeni chóru zachowały się dwie chrzcielnice, z których starsza, późnogotycka, posiada dodatkowo inskrypcję z datą 1744. Nad schodami, w łuku triumfalnym, umieszczono bogato zdobioną ambonę pochodzącą z drugiej połowy XVII w. Jej korpus pochodzi z drugiej połowy XVII w., baldachim umieszczono ok. 1730 r. Znajdujące się w zachodniej części empory organy z cynowymi piszczałkami zostały zbudowane w 1875 r. przez świdnicką firmę „Schlag und Söhne”. Posiadają one mechaniczną konstrukcję i fascynują swym dźwiękiem. Mimo tego obecność kalikantu nie powinna dziwić. Podczas mszy brzmią także młodsze trzy dzwony wydające tony f, as i b. Zachował się także dzwon z brązu (1869 r.), jednak ten musi być obsługiwany ręcznie. W 1981 r. odkryto w południowej części kościoła zamurowany w XIX w. gotycki portal ostrołukowy z wartościowymi elementami dekoracyjnymi. Pochodzi on z okresu przechodzenia w styl gotycki.

[Kościół jest otwarty w godz.12:00 – 17:00.]

30 Neißstraße 29

Biblisches Haus | Dom Biblijny

1570 wurde dieses Gebäude, das als eines der bedeutendsten deutschen Bürgerhäuser aus der Renaissancezeit gilt, von der Familie Heinze errichtet. Diese stammte

aus Weimar und war u. a. im lukrativen Waidhandel tätig. Namensgebend stellen die straßenseitigen Fassadenreliefs Szenen aus dem Alten und aus dem Neuen Testament dar. Noch mittelalterlicher Bibelausdeutung verhaftet, ging man bei der Auswahl des Dargestellten davon aus, dass ein Ereignis des Alten Testaments ein Geschehnis des Neuen Testaments vorausnahm, bzw. von einem solchen erfüllt wurde. So ist z. B. der Errichtung der ehernen Schlange die Kreuzigung Christi gegenübergestellt. Das Sitznischenportal hebt sich durch die flankierenden Säulen von den anderen Görlitzer Portalen dieses Typs ab. Der ehemals vorhandene Giebel fiel 1726 einem Stadtbrand zum Opfer. An der hofseitigen Fassade haben sich Reste einer Sgraffitogestaltung erhalten.

Im Inneren zeigt das Biblische Haus typische Hallenhausstrukturen, dabei ist die schmale Zentralhalle von besonderer Schönheit. Ein prächtiger Renaissancesaal mit einer Holzbalkendecke befindet sich im ersten Zwischengeschoss. Die Deckenbalken sind ungewöhnlich dicht zueinander gelegt. Neben Akanthusranken schmücken unregelmäßig eingestreute Tierdarstellungen die Deckenfelder. Von einem Vorgängerbau stammt ein ungewöhnlicher, fast quadratischer Gewölberaum im Erdgeschoss. Dessen vier Kreuzgewölbe stützen sich in der Mitte auf einen aus Granit gefertigten Pfeiler mit achteckigem Grundriss.

Ten budynek, zaliczany do jednego z najważniejszych niemieckich domów mieszczańskich okresu renesansu, powstał w 1570 r. na zlecenie rodziny Heinze. Rodzina ta pochodziła z Weimaru i zajmowała się m.in. lukratywnym handlem urzetem barwierskim. Dom otrzymał swoją nazwę dzięki fasadzie, na której umieszczono reliefy ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu. Wydarzenia biblijne zostały tu przedstawione w świetle jeszcze średniowiecznego ich rozumienia - to, co zdarzyło się w Starym Testamencie, miało swój odpowiednik w Nowym. Tak jest np. ze sceną ze spiżowym węzem, której analogię widziano w ukrzyżowaniu Jezusa.

Portal z niszami do siedzenia, przez umieszczone w nim flankowane kolumny, kontrastuje z innymi miejskimi portalami tego typu. Wcześniej istniejący szczyt dachowy uległ zniszczeniu podczas pożaru miasta w 1726 r. Na fasadzie dziedzińca zachowały się resztki sgraffito. Wnętrze budynku posiada strukturę charakterystyczną dla domów halowych. Szczególnie warty uwagi jest

piękny hall centralny. Na pierwszym półpiętrze znajduje się wspaniała, renesansowa sala z drewnianym sufitem, którego belki są ułożone w nietypowy sposób - bardzo blisko siebie. Sufit jest pomalowany w liście akantu i nieregularne wizerunki zwierząt. Z okresu poprzedzającego powstanie budynku w obecnej formie zachowało się pomieszczenie na parterze zbudowane na planie prawie doskonałego kwadratu. Jego sklepienia krzyżowe spoczywa na stojącej centralnie granitowej kolumnie ośmiokątnej.

31 Neißstraße 30

Barockhaus | Dom czynszowy

Die große barocke Vierflügelanlage wurde nach dem zweiten großen Stadtbrand des 18. Jahrhunderts zwischen 1726 und 1729 errichtet. Bauherr war der Leinen- und Damastkaufmann Christian Ameiß. Die neunachsige Hauptfassade ist durch Pilaster, Putzspiegel und pointiert gesetzte Fensterbegrünungen gegliedert. Gestalterischer Mittelpunkt ist das bemerkenswerte Portal mit gesprengtem Giebel und Mittelkartusche. Es wird von zwei weiblichen allegorischen Figuren in liegender Pose bekrönt. Die schlichter gestaltete Seitenfront zur Weberstraße ist in 13 Achsen geteilt, wobei die erste und letzte sowie die drei mittleren Achsen durch Pilaster akzentuiert werden. Im Innenhof des weitläufigen Handelshauses befinden sich teils offene, loggienartige Umgänge. Die Decken des Erdgeschosses sind eingewölbt, die der Obergeschosse stuckiert. In Anlehnung an seinen Namen ließ der Erbauer des Hauses an einer der prächtigen Stuckdecken im ersten Obergeschoss Ameisen antragen. 1803 erwarb der Stifter der Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften Karl Gottlob Anton das

Haus. Über dem Portal weist eine Tafelinschrift – In uno Museum Lusatiae superioris literariae societatis – auf den Sitz der Gesellschaft und die Nutzung als Museum hin. Nach der Sanierung beherbergt das Gebäude wieder das Kulturhistorische Museum und die Oberlausitzische Bibliothek der Wissenschaften.

[Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro]

Tę czteroskrzydłową barokową budowlę zbudowano po drugim osiemnastowiecznym pożarze miasta, pomiędzy 1726 a 1729 rokiem. Właścicielem budynku był handlarz płótnem i adamaszkiem Christian Ameiß. Forma głównej fasady jest scharakteryzowana przez pilastry, prostokątne pola tynkowane i akcentowana zwieńczeniami okien. Twórczym środkiem wyrazu jest także portal z przerwany naczółkiem trójkątnym i kartuszem. Zwieńczają go dwie figury alegoryczne, przedstawiające kobiety w pozycji leżącej. Skromny front od strony Weberstraße jest podzielony na trzynaście rzędów okien, gdzie pierwszy i ostatni, jak również trzy środkowe, są zaakcentowane przez pilastry. W dziedzińcu tego obszernego domu handlowego znajdują się częściowo otwarte krużganki przypominające loggie. Sklepienia występują na parterze, natomiast na piętrach sufity zdobione są stiukami. W nawiązaniu do nazwiska właściciela znalazły się tam także przedstawienia mrówek (po niem. die Ameise). W roku 1803 budynek zakupił fundator Górnołużyckiego Stowarzyszenia Naukowego von Anton. Nad portalem umieszczono napis – In uno Museum Lusatiae superioris literariae societatis – który wskazuje na to, iż budynek był siedzibą stowarzyszenia i znajdowało się w nim muzeum. Po renowacji budynek będzie nadal wykorzystywany jako Muzeum Historyczno-Kulturalne oraz siedziba Górnołużyckiej Biblioteki Naukowej.

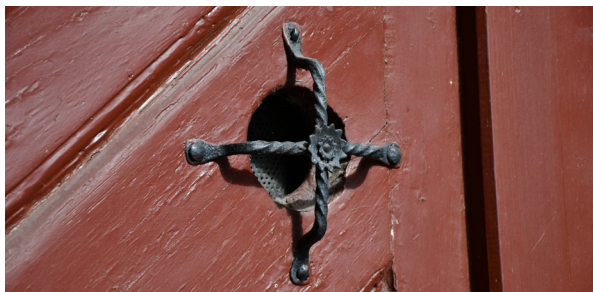
[W Dniu Otwartych Zabytków wstęp do Zbiorów wynosi 2 Euro]

32 Nikolaistraße

Nikolaiturm | Wieża Mikołaja

Die erste Nennung des Nikolaiturms ist aus dem Jahre 1348 überliefert, doch es wird vermutet, dass dieser schon vorher als Teil der Stadtbefestigung existierte.

Der 45 m hohe Turm, der an manchen Stellen bis zu 2,86 m dicke Mauern besitzt, befindet sich in dem ältesten Teil der Stadt und grenzt direkt an das Nikolai-viertel. Er wurde im Zusammenhang mit einem Stadttor erbaut und war nur über die Stadtmauer und eine außen liegende Treppe begehbar. Dadurch hatte er für die Stadt eine schützende Funktion inne.

Im Jahre 1556 wird noch berichtet, der Turm sei von einem hohen, steilen Helm bekrönt. Dieser wurde nach dem Brand im Jahre 1717 jedoch durch eine barocke Haube ersetzt. Bis zum Jahre 1747 war am Turm ein großes auf Holzbretter gemaltes Kruzifix angebracht, da hier vor einer Beerdigung Trauerzüge oder auch kurz vor seiner Hinrichtung der Delinquent die Stadt verließ. So stellte der Turm in gewisser Weise auch den Schwellpunkt zur Übertretung ins Jenseits dar. Im Jahre 1752 wurde ein ebenerdiger Zugang angelegt, der eine bessere Erschließung des Turms ermöglichte. Im Jahre 1848 wurde das zum Turm gehörige Tor abgerissen, sodass der Turm Anfang des 20. Jahrhunderts seine schützende Funktion gänzlich verlor. Seit 1969 wurde der Turm von den Görlitzer Heimatforschern e. V. genutzt. In regelmäßigen Abständen wurden Ausstellungen organisiert und die historische Sammlung der breiten Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Somit hat der Turm heute in gewisser Weise seine schützende Funktion zurückerlangt, nur dass es sich heute um schützenswertes Kulturgut handelt.

[10:00 - 17:00 Uhr. Die Führungen finden immer zur vollen Stunde am Nikolaiturm statt und kosten: Erw. 4 €, Kinder. 2 €]

Po raz pierwszy nazwa Nikolaiturm pojawia się w przekazach z roku 1348, ale podejrzewa się, że istniała ona już wcześniej jako część fortyfikacji miasta. Wysoka

na 45 metrów wieża, która posiada mury grube w niektórych miejscach na 2,86 m, znajduje się w najstarszej części miasta i graniczy bezpośrednio z dzielnicą Nikolaiviertel. Została ona wybudowana w związku z bramą miejską i można było wejść na nią tylko poprzez mury miejskie i zewnętrzne schody. Poprzez to wypełniała ona dla miasta funkcję ochronną. W relacji z roku 1556 podano, że wieża została zwieńczona wysoką stromą kopułą. Po pożarze w roku 1917 kopuła ta została zastąpiona kopułą barokową.

Do roku 1747 do wieży przymocowany był duży, namalowany na drewnianych deskach krucyfixs, ponieważ orszaki żałobne przed pogrzebem jak też delikwenci na krótko przed straceniem tędy opuszczali miasto. Wieża była pewnego rodzaju progiem dla wyruszających w zaświaty. W roku 1752 wykonano dostęp do wieży z poziomu ziemi, co umożliwiała lepsze jej zagospodarowanie. W roku 1848 zburzono przynależną do wieży bramę, tak, że wieża na początku XX wieku utraciła całkowicie swoją funkcję ochronną. Od roku 1969 wieża użytkowana jest przez stowarzyszenie Görlitzer Heimatforschern e.V. W regularnych odstępach organizowane są wystawy udostępniające historyczne zbiory szerokiej publiczności. Tym samym wieża w pewnym sensie odzyskała dzisiaj swoją ochronną funkcję, z tym że obecnie służy ochronie dóbr kultury.

[godz. 10:00 - 17:00. Orowadzenia po Wieży Mikołaja odbywają o pełnej godzinie i są płatne w wys. 4 Euro dla dorosłych i 2 Euro dla dzieci]

33 Obermarkt

Dreifaltigkeitskirche | Kościół św.

Trójcy

Nach der Görlitzer Klostergründung im Jahr 1234 begannen die Franziskaner mit dem Bau ihrer 1245

geweihten Kirche, die damals noch vor den Mauern der Stadt lag. Aus dieser frühen Zeit stammen zwei Säulen mit kunstvoll geformten Kapitellen am Triumphbogen. Die ursprüngliche Mönchskirche lag an der Stelle des gegenwärtigen Hauptschiffs und war eine einfache Saalkirche aus Grauwackebruchstein mit halbrunder Apsis. Zwischen 1371 und 1381 wurde diese spätromanische Apsis durch den noch erhaltenen gotischen Chor ersetzt, der das älteste Bauwerk dieser Stilepoche in Görlitz darstellt. Das aus sieben Seiten eines Zwölfecks gebildete Chorthaupt und die steilen Maßwerkfenster verleihen dem Kirchenraum eine feierliche Würde. Aus der Bauzeit des Chors stammt auch der älteste Görlitzer Grabstein in der Barbarakapelle.

Mehrere Um- und Anbauten des 15. und 16. Jahrhunderts prägen das heutige Erscheinungsbild. Besonders sehenswert sind das gotische Chorgestühl, der Altar der „Goldenen Maria“, die Skulptur „Christus in der Rast“, die Grablegungsgruppe Hans Olmützers von 1492 und der bedeutende barocke Altar von Rodewitz. 1715 wurde die Kirche der Heiligen Dreifaltigkeit geweiht.

Abgesehen von der spätgotischen Gewölbeausmalung im Seitenschiff geht die heutige Wandgestaltung in vom Jugendstil beeinflussten Formen auf eine grundlegende Sanierung und Umgestaltung des Gotteshauses 1909/10 zurück.

[Die Kirche ist zur Besichtigung geöffnet von 11:30 - 18:00 Uhr.]

Po założeniu w 1234 r. klasztoru franciszkanów mnisi rozpoczęli budowę poświęconego w 1245 r. i leżącego poza murami miasta kościoła. Z tego czasu zachowały się dwie kolumny łuku triumfalnego z wartościowymi artystycznie kapitelami. Początkowo kościół stał na miejscu obecnej nawy głównej i był zbudowany z łamanego szarogłazu, prostą świątynią salową z półokrągłą apsydą.

W latach 1371-1381 późnoromańska apsyda została zastąpiona gotyckim chórem, który jest najstarszym przykładem gotyku w Görlitz. Chór o wielobocznym zamknięciu (7/12) i wznoszącymi się stromo maswerkowymi oknami dodaje przestrzeni kościoła uroczystej powagi. Z okresu powstawania chóru pochodzi również najstarszy nagrobek Görlitz. Znajduje się on w kaplicy

św. Barbary. Obecny wygląd kościoła zawdzięczamy wielu przebudowom i dobudowom. Szczególnie warte obejrzenia są stalle, ołtarz „Złotej Maryi”, rzeźba „Chrystusa frasnoliwego”, „Złożenie do grobu” Hansa Olmützer (1492 r.) oraz barokowy ołtarz o dużej wartości artystycznej dłuta von Rodewitza. W 1715 r. świątynia została poświęcona Trójcy Świętej. Mimo iż malunki sklepienia w nawie bocznej pochodzą z okresu gotyckiego, obecne malunki ozdabiające nawę główną powstały pod wpływem secesji. Pochodzą one z lat 1909-10, kiedy przeprowadzono gruntowną renowację świątyni.

[Kościół jest otwarty dla zwiedzających w godz. 11:30 - 18:00.]

34 Obermarkt 34

Schwibbogenhaus Wandmalereien | Malowidło ścienne

Im ersten Obergeschoss des Gebäudes wurden 2010 bei Befunduntersuchungen großflächige Wandmalereien gefunden und in den Folgemonaten freigelegt und restauriert. Die Qualität des Erhaltungszustandes und die besonderen Bildnisinhalte stellen einen für Sachsen äußerst bedeutsamen Fund dar. Neben der reichen Dekorationsmalerei der Wand- und Fensterpfeiler beinhaltet die Malerei zwei große Bildnisse und zwei Personengalerien.

Das Wandbild in der rechten Wandnische ist eine Darstellung des Themas „Gesetz und Gnade“. Lucas Cranach d. Ä. schuf ab 1529 Zeichnungen, Grafiken und Votivtafeln mit diesem Bildthema. Schnell verbreitete sich das Bild in Deutschland im Zuge der Reformation und wurde vielfach kopiert. Zu diesen Kopien ist auch das Görlitzer Wandbild zu zählen. Der Görlitzer Maler ist unbekannt.

Die darunter befindliche Personengalerie folgt einem Holzschnitt von Erhard Schoen, der 1531 das Werk „Die neun treuesten heidnischen Frauen“ schuf. Fünf dieser Frauenbildnisse sind mit den entsprechenden Attributen in der Görlitzer Galerie dargestellt: Admete, Arthimesia; Lucretia, Thisbe und Yppo.

Das Wandbild der linken Nische zeigt Szenen aus der Abrahamgeschichte mit den Figuren des Abraham, Isaak, Hagar und Ismael. Die Personengalerie darunter zeigt eine Herrscherversammlung mit den Bildnissen des Sächsischen Kurfürsten Friedrich der Weise, Kaiser Karl V., seine Gattin Isabella von Portugal, König Ferdinand I. von Böhmen und Ungarn und dessen Gattin Anna von Böhmen und Ungarn.

Das Schwibbogenhaus wurde 1533 als Erweiterungsbau des Haupthauses Brüderstraße 18 von Jeronymus Schneider erbaut. Dessen Bruder, der Bürgermeister Franz Schneider, empfing König Ferdinand I. 1538 in Görlitz. Es wird davon ausgegangen, dass die Malerei zeitgleich mit der Errichtung des Hauses oder unmittelbar danach entstanden ist. Der Raum diene offenbar als Festraum für besondere Anlässe.

[Der Saal kann ausschließlich bei einer Führung um 11:30 Uhr besichtigt werden. Die Personenanzahl ist auf 15 begrenzt. Voranmeldung unter denkmaltag@goerlitz.de]

Na pierwszym piętrze budynku w trakcie prac badawczych w roku 2010 odnaleziono malowidła ściennie o dużej powierzchni, które w następnych miesiącach odkryto i odrestaurowano. Zachowany stan i szczególnie treść obrazów oznaczają dla Saksonii odkrycie o nadzwyczajnym znaczeniu. Oprócz bogatego malarstwa dekoracyjnego na filarach ściennych i okiennych są też dwa duże obrazy i galeria postaci.

Obraz ścienny w prawej niszy ściany przedstawia temat Lucas Cranach Starszy tworzył od 1529 r. rysunki, grafiki i tablice wotywnie związane z tym tematem. Obraz szybko rozprzestrzenił się po Niemczech w okresie reformacji i został wielokrotnie skopiowany. Do tych kopii należy też zaliczyć görlitzki obraz ścienny. Görlitzki malarz jest nieznany.

Znajdująca się poniżej galeria postaci ma pierwowzór w drzeworycie Erharda Schoena, który w roku 1531 stworzył dzieło „Dziewięć najwierniejszych pogańskich pańien”. Pięć z spośród tych postaci kobiet przedstawionych

jest z odpowiednimi atrybutami w görlitzkiej galerii: Admete, Arthimesia; Lucretia, Thisbe i Yppo

Obraz ścienny w lewej niszy przedstawia sceny z historii Abrahama z postaciami Abrahama, Izaaka, Hagar i Ismaela. Galeria postaci poniżej przedstawia zjazd władców w osobach saksońskiego księcia elektora Fryderyka Mądrego, cesarza Karola V, jego małżonki Izabeli Portugalskiej, króla Czech i Węgier Ferdynanda I i jego żony Anny Czesko-Węgierskiej.

Dom z przyporami łukowymi został wybudowany w roku 1533 przez Jeronymusa Schneidera jako rozbudowa budynku głównego. Jego brat, Burmistrz Franz Schneider, podejmował w Görlitz w roku 1538 króla Ferdynanda I. Zakłada się, że malowidła powstały w tym samym czasie, w którym wznoszony był budynek, bądź bezpośrednio po tym. Pomieszczenie służyło widocznie jako sala, w której odbywały się uroczystości ze szczególnych okazji.

[Salę można zwiedzać tylko w ramach oprowadzenia o godz. 11:30. Ograniczona liczba osób do 15. Wcześniejsze zgłoszenie na e-mail: denkmaltag@goerlitz.de]

35 Platz des 17. Juni 1

Kaisertrutz | Barbakan Kaisertrutz

Mit dem Bau der größten der Görlitzer Bastionen wurde 1490 begonnen. Seit der Belagerung der von Schweden besetzten Stadt durch kaiserliche Truppen im Jahr 1641 trägt sie ihren heute noch gebräuchlichen Namen. Ursprünglich wurde der spätgotische Bau „das Rondell“ oder „die große Bastei am Budissiner Tore“ genannt. Wer aus Richtung Westen in die Stadt gelangen wollte, musste den mit Kanonen besetzten Kaisertrutz passieren, um über eine Rampe mit

Zugbrücke durch die Zingelmauer endlich zum inneren Stadttor zu gelangen. Die äußere Ringmauer des Gebäudes trägt den – früher hölzernen – Wehrgang und ist auf der stadtabgewandten Seite mehr als doppelt so stark wie auf der stadtzugewandten. Das oberste Geschoss wurde erst 1850 aufgesetzt, während gleichzeitig das einstige mit Kanonenschießscharten ausgestattete Erdgeschoss zugeschüttet wurde – Mitte der 1990er Jahre hat man es wieder freigelegt. Zwischen 1848 und 1850 wurden die beiden Ecktürme und ihre Flügelbauten sowie der zwischen ihnen eingespannte Portikus errichtet. Der alte Turm bekam anstelle der Renaissancehaube ein neugotisches Obergeschoss mit Zinnenbesatz. Seit 1932 beherbergt das Gebäude die Städtischen Kunstsammlungen, seit 1998 einen Teil der Städtischen Sammlungen für Geschichte und Kultur.

[Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.]

W 1490 r. rozpoczęto budowę największego bastionu Görlitz. Obecna nazwa (Cesarska ofensywa) pochodzi z czasu pobytu w mieście Szwedów i oblężenia miasta przez wojska cesarskie i saksońskie. Początkowo gotycka budowla była zwana „Rondlem” lub „Wielką basztą przy Bramie Budziszynskiej”. Ten, kto chciał przybyć do Görlitz od strony zachodniej, musiał minąć Kaisertrutz z armatami, przejść rampę i przez most zwodzony, zewnętrzne mury warowne oraz bramę, by w końcu dotrzeć do śródmieścia. Zewnętrzny mur okalający budowlę posiadał chodnik ze strzelnicami (wcześniej drewniany) i jest po stronie zachodniej mocniejszy aniżeli po stronie miasta (więcej niż dwukrotnie). Najwyższe piętro powstało w 1850 r. W tym samym czasie dawny parter, w którym także znajdowały się otwory strzeleckie, został zasypany. Jednak w połowie lat 90-tych XX wieku został ponownie udostępniony. Pomiędzy 1848 a 1850 r. zbudowano portyk z dwiema narożnymi wieżami. Stara wieża otrzymała neogotyckie piętro, a na miejsce renesansowej kopuły otrzymała nową, blankowaną. Od 1932 r. znajdują się w budynku zbiory dzieł sztuki, od 1998 część Miejskich Zbiorów dzieł Historycznych i Kulturalnych.

[W Dzień Otwartych Zabytków wstęp do Miejskich Zbiorów wynosi 2 euro.]

36 Platz des 17. Juni

Reichenbacher Turm | *Wieża* *Reichenbach*

Der Reichenbacher Turm ist einer der ehemals vier Haupttürme von Görlitz. Sie flankierten die Stadtmauer und besaßen mächtige Toranlagen. Die weiteren Türme sind der Nikolaiturm, der Frauenturm und der Neißeturm. Letzterer ist heute nicht mehr erhalten, da er 1836 dem Straßenausbau weichen musste.

Der Reichenbacher Turm, der höchste Wehrturm in Görlitz, wird um 1376 erstmalig erwähnt. 1485 erfolgte ein Umbau des Turms in seine heutige Gestalt. Damals wurde er mit einer hohen Spitze versehen, die 1736 gegen die heute noch erhaltene barocke Haube ausgetauscht wurde. Aus dem Jahr 1490 ist der Bau des sogenannten Kaisertrutzes, der Bastei, überliefert. Er lag vor der äußeren Stadtmauer und war durch zwei Schildmauern, die quer durch den Zwinger liefen, mit dem Turmbereich verbunden. Eine der Schildmauern stieß an die Westseite des Turms. Spuren davon sind heute noch im Mauerwerk ablesbar. 1869, nachdem die Stadtmauer an dieser Stelle bereits 1848 beseitigt worden war, schuf man den heutigen Durchgang im Erdgeschoss.

Der Turm besitzt einen zweigeteilten Aufbau, bestehend aus einem unteren Geschoss auf quadratischem Grundriss, das im oberen Abschluss mittels eines umlaufenden Rundbogenfrieses in einen oktogonalen Wehrgang übergeht. Darüber erhebt sich leicht eingeschnürt der runde Turmaufsatz von 1485, der als oberen Abschluss einen runden Wehrgang auf einem Spitzbogenfries aufweist. Er schließt mit der genannten barocken Haube.

[Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.]

Wieża Reichenbach jest jedną z czterech głównych wież Görlitz. Zamykały one mury miejskie i posiadały potężne bramy. Inne wieże to wieża Mikołajska, Mariacka i Nyska. Ta ostatnia obecnie już nie istnieje, musiała ustąpić miejsca wybudowanej w roku 1836 ulicy.

Wieża Reichenbach, najwyższa w Görlitz, została po raz pierwszy wymieniona w dokumencie z 1376 r. W 1485 r. przeprowadzono przebudowę obiektu, który uzyskał swój obecny wygląd. Wcześniej wieża otrzymała wysoki hełm, który w 1736 r. wymieniono na barokowy. Z roku 1490 pochodzi wzmianka, iż powstał barbakan Kaisertrutz, leżący poza zewnętrznymi murami miasta. Był on połączony z wieżą dwoma murami tarczowymi przebiegającymi przez międzymurze. Jeden z tych murów łączył się z wieżą od strony zachodniej. Ślady tego wciąż można oglądać. Po wyburzeniu w tym miejscu murów miejskich w 1869 r. powstało przejście na parterze.

Wieża posiada dwuczęściową strukturę, na którą składa się kwadratowa część dolna przechodząca dzięki otaczającemu fryzowi o okrągłych łukach w oktogonalne przejście wartownicze. Powyżej wznosi się trochę węższa, cylindryczna część wieży z roku 1485, która zamknięta jest okrągłym przejściem zwieńczonym hełmem.

37 Steinweg 1

Überraschendes kam bei der 2022 durchgeführten Putzbefunduntersuchung zu Tage. Das äußerlich schlichte Haus Steinweg 1 überstand die Verwüstungen der Nikolaivorstadt im Dreißigjährigen Krieg besser als angenommen. So befindens sich auf der Rückseite Putzflächen aus dem 16. Jahrhundert.

Im Inneren entdeckte man eine zugesetzte Nische mit Segmentbogen aus der selben Zeit mit Resten hochwertigen Malereifragmenten – ein Hinweis, dass

es sich hier um einen repräsentativen Saal gehandelt haben muss.

Zaskakującego odkrycia dokonano podczas przeprowadzania badań tynku w 2022r. Skromny na zewnątrz budynek przy Steinweg 1 przetrwał zniszczenia Przedmieścia Mikołajskiego podczas Wojny Trzydziestoletniej w lepszym niż przypuszczano stanie. Na jego tylnej stronie znajdują się tynki z XVI. w. Wewnątrz odkryto niszę z łukiem segmentowym z tego samego okresu z pozostałościami cennych fragmentów malowideł wskazujących na reprezentacyjny charakter sali.

38 Struvestraße 19

Heilig-Kreuz-Kirche | Kościół Św. Krzyża

Die 1853 geweihte Kirche an der Struvestraße entstand für die erste nach der Reformation neu gegründete katholische Gemeinde in Görlitz nach den Plänen des Architekten August Soller. Dieser stand unter dem Einfluss Schinkels und schuf eine Reihe kirchlicher Bauten mit dem Hauptwerk St. Michael in Berlin. Die aus Bruchstein errichtete Heilig-Kreuz-Kirche wurde als dreischiffiger Hallenbau konstruiert und ist sowohl im Außenbau als auch im Innenraum dem Rundbogenstil der Romanik verpflichtet. Eine Besonderheit stellt die Südausrichtung des Altars aufgrund der Geländebeschaffenheit dar. Der Innenraum präsentiert sich in schlichter Ausgestaltung; besonders die Rundbogenfenster mit farbiger Bleiverglasung ziehen die Aufmerksamkeit auf sich. Die Giebelfront zur Struvestraße wird durch ein großes Rundfenster sowie Eckstrebebepfeiler mit aufsitzenden Fialen und einem turmartigen Dachreiter betont. Die Vorhalle mit aufgeputzten Quadern wurde 1893 angebaut. Auch erwähnenswert sind die parkähnliche Gartenanlage

im Stil des 19. Jahrhunderts mit altem Baumbestand sowie die restaurierte schmiedeeiserne Einfriedung. 1992 bis 1995 erfolgten umfangreiche Sanierungsmaßnahmen. Die sichtbare Innengestaltung geht auf die letzte Instandsetzung 2018 zurück.

[Geöffnet von 12:00 bis 18:00 Uhr]

Kościół (poświęcony w 1853 i zbudowany wg planów Augusta Sollera) jest świątynią należącą do pierwszej poreformacyjnej parafii katolickiej Görlitz. Architekt tworzył pod wpływem Schinkla i jest autorem szeregu innych budowli sakralnych, z kościołem św. Michała w Berlinie na czele. Kościół Świętego Krzyża, zbudowany z kamienia łamanego, został zaprojektowany jako trójnawowa świątynia halowa, a jej wygląd zewnętrzny (jak i wnętrze) nawiązują do romanizującego stylu krągłolukowego. Osobliwością jest skierowanie ołtarza, ze względu na ukształtowanie terenu, w stronę południową. Wewnątrz to skromna świątynia. Najciekawsze jest okno łukowe, które zwraca na siebie uwagę wieloma kolorami. Fronton od strony Struvestraße charakteryzuje duże okno okrągłe, podporowe filary narożne z osadzonymi na nich fialami oraz imitująca wieżę sygnaturka. Westybul z otynkowanymi ciosami powstał w 1893 r. Warty uwagi jest utrzymany w XIX-wiecznym stylu, podobny do parku, przykościelny skwer a także odrestaurowane, żelazne ogrodzenie.

[godz. 12:00 - 18:00]

39 Untermarkt 2

Bürgerhaus | *Kamienica mieszczańska*

Das Haus Untermarkt 2 wurde nach dem Stadtbrand von 1525 als Hallenhaus, ältere Gebäudeteile integrierend, wieder aufgebaut. Über den platzseitigen

Arkaden befinden sich Renaissancegeschosse. Im zweiten Obergeschoss ist in der zentralen Nische eine vergoldete, hölzerne Skulptur des Merkur (Mitte des 18. Jahrhunderts) zu sehen. Der rückwertige Teil des Gebäudes war durch jahrzentelange fehlende Pflege so stark beschädigt, dass er leider nicht zu halten war. Bei der letzten Sanierung wurde dieser Bereich durch einen Wintergarten ersetzt, von dem aus die Binnenstruktur des Hauses erlebbar ist. Wintergarten und Bar des als Eventlocation genutzten Hauses sind geöffnet.

Dom przy Untermarkt 2 został odbudowany po pożarze miasta w roku 1522 jako dom halowy, w który włączono starsze części budynku. Na 2. piętrze można zobaczyć umieszczoną w centralnej niszy drewnianą, połączoną rzeźbę Merkurego (połowa XVIII w.). Nad bocznymi arkadami znajdują się renesansowe kondygnacje. Tylne część budynku była wskutek braku odpowiedniej opieki tak mocno zniszczona, że niestety nie udało się jej zachować. Podczas ostatniej renowacji ta część została zastąpiona ogrodem zimowym, z którego można oglądać wewnętrzną strukturę budynku. Ogród zimowy i bar w budynku, w którym są organizowane różne wydarzenia, są otwarte.

40 Untermarkt 6/8

Rathaus | *Ratusz*

Das Rathaus, dessen Ursprung in die Mitte des 14. Jahrhunderts zurückreicht, besteht aus einem Komplex, der über mehrere Jahrhunderte immer wieder erweitert wurde. Hierbei fügte man dem Bestand i. d. R. angrenzende Gebäude hinzu und baute sie entsprechend den Erfordernissen um. Ein kompletter Neubau wurde 1902/03 mit der mächtigen Rathouserweiterung im

Nordwesten des Untermarktes errichtet. Kernbau ist der Turm mit dem nördlich angrenzenden Gebäude-
teil. Hierbei handelt es sich ursprünglich wohl um einen böhmischen Ministerialenhof, der als Rathaus umgenutzt wurde. Am Turm befindet sich das kunstvoll gearbeitete spätgotische Wappen des böhmischen Königs Matthias Corvinus. Die Rathhaustreppe mit Kanzel und Portal ist eine Arbeit Wendel Roskopfs d. Ä. Aus der Zeit der Frührenaissance stammt ebenfalls die Fassade des Gebäudes Untermarkt 8 mit einem etwas jüngeren Säulenportal, das ein behelmter Gaffkopf ziert. Eine weitere Meisterleistung der Renaissance ist der Rathaushof.

Herzstück des Bauwerkes ist der Kleine Sitzungssaal mit seiner kostbaren Ausstattung aus dem 15. und 16. Jahrhundert. Auch das ehemalige Prätorium besitzt eine Intarsiendecke der Renaissancezeit. Das Gewölbe der Königsstube, dem Amtszimmer der (Ober-) Bürgermeister, weist besonders schön gearbeiteten Antragsstuck auf. Im obersten Geschoss des Gerichtsfügels, dem heutigen Standesamt, wurde bei den letzten Sanierungsarbeiten eine großflächige bemalte Holzbalkendecke aufgefunden und restauriert.

[Der Zugang zum historischen Teil des Rathauses erfolgt über die Rathhaustreppe. Zu besichtigen ist der Kleine Sitzungssaal. Der Rathausurm kann erklimmen werden: Die Führungen finden immer zur vollen Stunde statt: Erwachsene 5 Euro, Kinder 1,50 Euro]

Ratusz, którego początki sięgają połowy XIV w., jest kompleksem rozbudowywanym przez stulecia. Podczas tego procesu anektowano przystające do Ratusza budynki i adaptowano w zależności od potrzeb. Całkowicie nową budowlę postawiono na ścianie północno-zachodniej Rynku Dolnego w latach 1902-03. Najstarszą częścią jest wieża z przylegającym do niej od strony północnej budynkiem. Wcześniej mieściła się tu najprawdopodobniej siedziba czeskich szlachciców, która później zaczęła służyć za ratusz. Na wieży znajduje się kunsztownie wykonany późnogotycki herb króla Czech Macieja Korwina. Wczesnorennesansowe schody ratuszowe, z portalem i amboną, są dziełem Wendela Roskopfa starszego. Z tego samego okresu pochodzi również fasada budynku na Rynku Dolnym 8 z trochę młodszym portalem kolumnowym ozdobionym głową w hełmie.

Wybitnym dziełem architektonicznym jest także wnętrze Ratusza. Jego „sercem” jest Mała Sala Posiedzeń o bardzo wartościowym wystroju pochodzącym z XV i XVI w. Także dawna kancelaria posiada renesansowe sufity mozaikowe. Sklepienia Izby Królewskiej (późniejsza siedziba burmistrzów) posiadają piękne stiuki. Na najwyższym piętrze Skrzydła Sądowego, obecnego urzędu stanu cywilnego, odkryto podczas prac renowacyjnych dużych rozmiarów malowane sufity belkowe.

[Wejście do historycznej części ratusza jest dostępne przez schody ratuszowe. Zwiedzać można Małą Salę Posiedzeń. Można wejść na wieżę ratusza: oprowadzenia odbywają się o pełnych godzinach: dorośli 5 €, dzieci 1,50 €]

41 Untermarkt 14

Ehem. Ratswaage | *Dawna waga*

Als Karl IV. 1377 die Landvogtei Görlitz zum Herzogtum erhob, setzte er seinen Sohn Johann (1370-1396) als Herzog ein. Dieser erteilte 1384 der Stadt das Wiegerecht – ein nur selten erlassenes Privileg, das die Stadt ermächtigte, an einer Stadtwaage die eingeführten Güter abzuwiegen. Da standardisierte Gewichtsgrößen

noch fehlten, sollte auf diese Weise Betrug verhindert werden. Das von den Händlern für das Wiegen zu zahlende Waagegeld brachte zusätzliche Einnahmen. In einer Zeit der wirtschaftlichen Blüte entstand 1453 auf dem Untermarkt, dem Haupthandelsplatz der Stadt, die Waage – damals ein noch freistehender, eingeschossiger Bau. Um 1600 wurde dieses Gebäude um drei Geschosse erhöht, die an den breiten, ornamentierten Fensterrahmen erkennbar sind. Die zu dieser Erweiterung ebenfalls gehörenden Dreiviertelsäulen ummanteln den spätgotischen Ursprungsbau. Über ihren ionischen Kapitellen sind 18 Konsolen mit Portraitbüsten angebracht, unter denen sich die in zeitgenössische Kleidung gewandeten Figuren eines Ratsherren, eines Narren und eines Liebespaares finden. Von besonderer Bedeutung sind die Portraits des mit einem Gewicht dargestellten Waagemeisters

Andreas Alert, des durch seine Kelle identifizierbaren Maurermeisters Elias Ebermann und schließlich des mit einem Zirkel ausgestatteten Baumeisters Jonas Roskopf. Dieser entstammte der auf Wendel Roskopf d. Ä. zurückgehenden Baumeisterfamilie, die das Görlitzer Altstadtbild im 16. Jahrhundert wesentlich prägte.

Die Görlitzer Waage, die bis ins frühe 19. Jahrhundert auch als Steuereinnahme genutzt wurde, verlor ihre Funktion, nachdem überregional einheitliche Maße eingeführt worden waren und das Privileg des Wiegerechtes erlosch.

Gdy Karol IV podniósł gród ziemski Görlitz do stanu księstwa w 1377r., ustanowił swego syna Jana (1370 – 1396r) księciem. Ten nadał miastu w 1384r. prawo ważenia – rzadko przyznawany przywilej, który upoważniał miasto do ważenia wwożonych towarów na wadze miejskiej. Jako że nie było jeszcze gramatur standaryzowanej wielkości, miało to w ten sposób zapobiec oszustwom. Odpłatność za ważenie, uiszczana przez handlarzy, przynosiła miastu dodatkowe dochody. W czasie rozkwitu gospodarczego powstała w 1453r. na Untermarkt, głównym placu handlowym miasta, waga – wtedy jeszcze wolnostojący, jednopiętrowy budynek. W 1600r. podwyższono budynek o trzy kondygnacje, rozpoznawalne po szerokich, ornamentowanych ościeżnicach. Do tego powiększenia należące słupy dziewiątki (cegła) licują późnogotycką budowę pierwotną. Nad jońskimi kolumnami umieszczono 18 wsporników z rzeźbami, w ich gronie znajdują się popiersia odziane w stroje współczesne, np. błazna, rajca i pary zakochanych. Szczególne znaczenie mają portrety przedstawiające mistrza wagi Andreeasa Alerta z odważnikami, mistrza murarki Elia-sza Ebermanna, którego rozpoznajemy po kielni murarskiej oraz budowniczego z cyrklem Jonasa Roskopfa. Z tej rodziny budowniczych wywodził się Wendel Roskopf Starszy, który w dużej mierze przyczynił się do wizerunku starego miasta Görlitz XVI wieku.

Waga w Görlitz, która służyła także do poboru podatków do wczesnego XIX wieku, straciła swoją funkcję po tym jak wprowadzono ponadregionalnie jednolite miary, a przywilej prawa ważenia wygasł.

42 Von-Rodewitz-Weg 3

Hoffnungskirche | *Kościół Nadziei*

Die Bauhülle des Gotteshauses ist als Kopie der ehemaligen Kirche des Dorfes Deutsch-Ossig errichtet worden. Sie musste wie das gesamte Dorf dem Braunkohletagebau für das Kraftwerk Hagenwerder weichen. Verschiedene Elemente, wie der Dachstuhl, Sandsteingewände, die Türen und Teile der Gewölbeausmalung wurden in der Hoffnungskirche wieder verwendet. 1992 war Baubeginn, die Rohbaufertigstellung Ende 1993. Der Innenausbau war bis Dezember 1996 so weit fortgeschritten, dass das Gebäude zur Nutzung für Gottesdienste und andere Veranstaltungen freigegeben werden konnte. Kirchweih war am Pfingstmontag 1998.

Auch das gesamte barocke Interieur konnte dank der Bemühungen des Instituts für Denkmalpflege Dresden und des Bauamts des Konsistoriums des Görlitzer Kirchengebiets in Deutsch-Ossig aus- und in Königshufen wieder eingebaut werden. Der Altar ist ein Werk von Kaspar Gottlob von Rodewitz, der auch den Altar der Dreifaltigkeitskirche und das Portal der Börse auf dem Untermarkt schuf. Im Innenraum sind darüber hinaus vor allem das prächtige Deckengemälde im Rokoko-Stil sowie der regionaltypische Taufengel hervorzuheben, der auch von Rodewitz stammt. Die aufwändigen Emporenbrüstungen sowie der prächtige Orgelprospekt tragen ebenfalls zum reichen Gesamteindruck des Innenraums bei. Die rechts und links neben dem Altar errichteten Patronatslogen mit vergoldetem Schnitzwerk zeugen vom Wohlstand der Deutsch-Ossiger Grundherren.

[Die Kirche ist geöffnet von 11:00 - 18:00 Uhr.]

Mury kościoła wzniesiono jako kopię kościoła wiejskiego w Deutsch-Ossig. Musiał on, jak i cała wieś, zostać usunięty ze względu na rozbudowującą się w pobliżu kopalnię odkrywkową Hagenwerder. W nowej świątyni wiele elementów, jak np. konstrukcja dachu, ościeża z piaskowca i drzwi, części malowideł zdobiących sklepienia były wielokrotnie zmieniane.

Budowę rozpoczęto w 1992, a kościół w stanie surowym był gotów w końcu 1993 r. Wnętrze było do grudnia 1996 r. już w tak dobrym stanie, że można w nim było odprawiać msze oraz inne uroczystości. Poświęcenie odbyło się w poniedziałek po Zielonych Świątkach 1998 r.

Dzięki pomocy Instytutu Ochrony Zabytków w Dreźnie i Urzędowi Budownictwa Konsystorium Görlitz udało się przenieść barokowy inwentarz kościoła z Deutsch-Ossig do Königshufen. Ołtarz jest dziełem Kaspara Gottloba von Rodewitz, spod którego dłuta wyszedł także ołtarz w kościele Trójcy św. i portal Giełdy przy Untermarkt. We wnętrzu znajdują się także, poza innymi eksponatami, świetne rokokowe malunki sklepień oraz typowe dla regionu anioły chrzcielne (także wykonane przez von Rodewitza). Wystawne balustrady empor i prospekt organowy wzmacniają ogólne wrażenie. Po prawej i lewej stronie ołtarza znajdują się łóże dobroczyńców kościoła. Są one bogato rzeźbione i wskazują na zamożność mieszkańców Deutsch-Ossig.

[Kościół jest otwarty w godz. 11:00 – 18:00.]

43 Zittauer Straße 71 - 73

**Görlitzer Verkehrsbetriebe | Zakłady
Komunikacyjne Görlitz**

Das Gelände des Betriebshofes wurde 1897 erworben. Bis 1900 wurden die Motorwagenhalle sowie das Verwaltungsgebäude errichtet. Durch die

Ziegelsteinfassaden bilden die Bauten eine Einheit auf dem Gelände.

Das zweigeschossige Gebäude im Villenstil wurde im Jahr 1992 saniert, an der Fassade wurden keine großen Veränderungen vorgenommen. Ein Fries, geschmückt mit Blendarkaden, zieht sich um drei Seiten des Hauses. Zwischen dem Fries und dem Dach finden sich in regelmäßigen Abständen fein gearbeitete Holzstützen. An der Rückseite des Hauses ist ein Balkon angebracht, welcher sich mit seiner Holzoptik diesen Stützen anpasst, ebenso wie die Überdachungskonstruktion des Einganges an der Vorderseite. Eine weitere Besonderheit sind die abgeschrägten Fenster daneben, die von außen auf das Treppenhaus im Inneren hinweisen.

Die Wagenhalle, die noch heute genutzt wird, wurde 1914 und 1933 umgebaut und erweitert, 1996 wurde sie nochmals saniert. Sie nimmt den größten Teil des Hofes ein und hat heute fünf große Tore, durch die die Straßenbahnen ein- und ausfahren. Im Vorfeld können originale Bahnen aus den Jahren 1882, 1897 und 1928 bestaunt werden.

Teren zajezdni został nabyty w 1897 roku. Do 1900 r. wzniesiona została hala wagonów silnikowych, jak również budynek administracji. Poprzez ceglane fasady budynki tworzą jedność na terenie.

Dwukondygnacyjny budynek w stylu willi został w 1992 r. zrekonstruowany, na fasadzie nie dokonano żadnych większych zmian. Fryz, ozdobiony ślepymi arkadami, ciągnie się przez trzy strony domu. Między fryzem i dachem w regularnych odstępach znajdują się drobno dopracowane drewniane podpory. Z tyłu domu przymocowany jest balkon, który swoją drewnianą optyką wpasowuje się w te podpory, tak samo konstrukcja zadaszenia wejścia od frontowej strony. Inną szczególną cechą są, znajdujące się obok, ścięte okna, które z zewnątrz wskazują na wewnętrzną klatkę schodową.

Hala wagonów, która jeszcze dziś jest używana, została przebudowana i rozbudowana w 1914 i 1933 r., w 1996 r. została jeszcze raz wyremontowana. Zajmuje większą część zajezdni i posiada obecnie pięć dużych bram, przez które tramwaje wjeżdżają i wyjeżdżają. Przed nią można oglądać wagony z lat 1882, 1897 i 1928.

44 Zittauer Straße 78

Haus der Jugend | *Dom Młodzieży*

Das Gebäude befindet sich auf einem ca. 23.000 qm großen Grundstück und besteht aus einem zweigeschossigen, parallel zur Straße stehenden Vorderhaus und einem rechtwinklig dazu angeordneten Saal mit Mittelschiff und zwei Seitenschiffen und mit den Dachkonstruktionen aus Holz. Das Gebäude ist zentral gelegen und hat Straßenbahn- und Bushaltestelle in unmittelbarer Nähe. Das Objekt ist eingetragenes Kulturdenkmal des Freistaates Sachsen mit der Kurzbeschreibung: „Schützenhaus, mit Saalanbau und Garten“.

Das Gebäude wurde 1847 als Wohnhaus durch Rittmeister Graf von Pückler errichtet. Auf Grund seiner exponierten Lage wurde es „Bellevue“ genannt. 1880 erwarb es die Schützengesellschaft, von nun an wurde es als Schützenhaus genutzt. Eine Vielzahl von Umbauten veränderte und erweiterte die Anlage in den nachfolgenden Jahren. Zu DDR-Zeiten befand sich dieses Gebäude in Eigentum des Volkes. Größere Eingriffe erfolgten 1956, als man das Gebäude zur Tanzgaststätte „Haus der Jugend“ ausbaute und um ein Geschoss aufstockte. Nach der politischen Wende wurde das Haus an den Schützenverein zurück übertragen, geschlossen und verfiel. Seit 2005 hat das Grundstück glücklicherweise einen neuen Eigentümer, welcher der Anlage wieder neues Leben einhaucht.

[12:00 - 18:00 Uhr, Programm für Kinder und Jugendliche und kulinarische Versorgung]

Budynek znajduje się na działce o powierzchni około 23.000 m² i składa się z dwupiętrowego, stojącego równolegle do ulicy domu frontowego i usytuowanej pod

kątem prostym do niego sali z nawą środkową i dwoma nawami bocznymi. Budowę pokrywa drewniana konstrukcja dachowa. W pobliżu centralnie położonego terenu znajduje się przystanek tramwajowy i autobusowy. Obiekt jest zarejestrowany jako zabytek kultury Wolnego Państwa Saksonii z opisem skrótowym: „Dom strzelecki z dobudowaną salą i ogrodem”.

Budynek został wybudowany w roku 1847 jako dom mieszkalny przez rotmistrza Hrabiego von Pücklera. Ze względu na swoje eksponowane położenie został nazwany „Bellevue”. W roku 1880 budynek nabyło Towarzystwo Strzeleckie i od tej pory wykorzystywany był jako dom strzelecki. Wielokrotne przebudowy zmieniły i rozszerzyły w następnych latach obiekt. W latach NRD budynek był własnością państwową. Większe ingerencje miały miejsce w roku 1956, kiedy to budynek przebudowano na restaurację z salą taneczną „Haus der Jugend” i podwyższono o jedno piętro. Po przełomie politycznym dom zwrócono Związkowi Strzeleckiemu, zamknięto go i zaniedbano. Od roku 2005 działka ma na szczęście nowego właściciela, który chce doprowadzić obiekt do ponownego użytkowania.

[godz. 12:00 - 18:00, program dla dzieci i młodzieży oraz oferta kulinarna]

